

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
CIVILINĖS JUSTICIJOS INSTITUTAS

Mantas Motiejūnas

Teisės fakulteto, civilinės teisės specializacijos, magistrantūros nuolatinių studijų II kurso studentas
CVTmns1-01

TINKAMO PRIEVOLĖS VYKDYMO PRINCIPO TURINYS

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas –
dr. Algirdas Matkevičius

Vilnius, 2012

Turinys

Įvadas.....	3
1. Tinkamo prievolės vykdymo principo sąvoka, samprata ir reikšmė.....	5
1.1. Principo kilmė ir samprata 1964 m. civiliniame kodekse.....	5
1.2. Principo reglamentavimas tarptautiniuose aktuose ir LR CK	6
1.2.1. Tarptautinis reglamentavimas.....	7
1.2.2. Reglamentavimas LR CK.....	11
1.3. Principo samprata	12
1.4. Principo reikšmė	14
1.5. Principo palyginimas su <i>common law</i> principu <i>entire performance</i>	15
2. Tinkamo prievolės vykdymo principo santykis su kitais prievolių vykdymo principais.....	17
2.1. Santykis su prievolės šalių bendradarbiavimo principu	17
2.2. Santykis su realaus prievolės įvykdymo principu.....	19
3. Tinkamo prievolės vykdymo principo elementai ir jų turinys	22
3.1. Tinkami subjektai	22
3.1.1. Prievolės įvykdymas trečiajam asmeniui	23
3.1.2. Trečiojo asmens prievolės įvykdymas.....	27
3.2. Tinkamas dalykas	30
3.2.1. Tinkamas kiekis.....	30
3.2.2. Tinkama kokybė	32
3.2.3. Tinkamas komplektiškumas	38
3.2.4. Tinkamas asortimentas	39
3.3. Tinkamas būdas	41
3.4. Tinkama vieta	43
3.5. Tinkamas terminas	45
Išvados.....	48
Pasiūlymai ir rekomendacijos.....	51
Literatūros sąrašas	52
Santrauka.....	57
Summary.....	58

Įvadas

Temos aktualumas ir problematika. Teisinio reguliavimo raida parodė, kad įstatymuose neįmanoma nustatyti visų galimų teisės subjektų elgesio taisyklių. Tai patvirtina dar romėnų teisėje susiformavęs principas *omnis definitio in iure civili periculosa est* (lot. kiekvienas apibrėžimas civilinėje teisėje yra pavojingas)¹. Atsižvelgiant į tai, šiuolaikiniame teisės normų taikyme ir aiškinime vis didesnė reikšmė teikiama teisės principams – pagrindinėms, fundamentalioms idėjoms, nurodančioms, kaip turėtų būti sprendžiamos konkrečios teisinės bylos.

Tinkamo prievolės vykdymo principas, ką nusako pats jo pavadinimas, yra itin aktualus prievolių teisėje, kadangi įstatymų leidėjas kaip vieną iš prievolių pabaigos pagrindų nustatė *tinkamą* prievolės įvykdymą (Lietuvos Respublikos civilinio kodekso² (toliau – ir LR CK) 6.123 str. 1 d.). Įstatymų leidėjas neįtvirtino šio principo prasmės teisės aktuose, taip palikdamas ją atskleisti doktrinai ir teismų praktikai. Esant štai tokiam teisiniam reguliavimui, natūralu, kad tarp civilinių teisinių santykių dalyvių neretai kyla ginčas dėl to, ar prievolė yra įvykdyta tinkamai ir yra pasibaigusi. Būtent prievolės pabaiga užtikrina, jog egzistavusiame teisiniame santykyje buvęs skolininkas daugiau nebeturės kreditoriaus naudai atlikti jokių veiksmų, susilaikyti nuo jų ar vykdyti kitas pareigas, t.y. jo sąskaita nebebus tenkinami ekonominiai kreditoriaus interesai, kas lems galimybę šiuos išteklius panaudoti kitoje skolininkui naudingoje srityje. Ir atvirkščiai, netinkamai įvykdytos prievolės nelaikomos pasibaigusiomis, todėl įrodžius prievolės įvykdymo netinkamumą kreditorius išlaiko teisę reikalauti iš skolininko tam tikrų veiksmų atlikimo, susilaikymo nuo jų ar kitų jam naudingų pareigų vykdymo. Taigi neaiškus kreditoriaus ir skolininko teisių ir pareigų turinys bei apimtis tinkamo prievolės vykdymo kontekste yra šiame darbe nagrinėjama problema.

Prievolių vykdymo principai bendrai nagrinėjami daugelio teisės mokslininkų darbuose, tačiau juose pasigendama detalesnės tinkamo prievolių vykdymo principo analizės. Šis principas trumpai aptartas Rolando Balčikonio daktaro disertacijoje „Sutarčių vykdymo teisinės problemos: esminis sutarties pažeidimas“³, Juozo Šato vadovėlyje „Prievolių teisinis reguliavimas vidaus ir

¹ Nors minėtas principas labiau siejamas su konkrečių sąvokų įtvirtinimu visuotinai privalomuose teisės aktuose, tačiau juose nustatyti leistino elgesio modeliai neabejotinai turi bendruosius sąvokų požymius (reikšmę, turinį ir kt.), priklausančius nuo socialinio gyvenimo dinamikos. Atsižvelgiant į tai, manytina, kad šis principas taip pat nusako ir visų įmanomų gyvenimo situacijų išvardinimo ir suregulavimo negalimumą.

² Lietuvos Respublikos civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. Civilinis kodeksas (Žin., 2000-09-06 Nr.74-2262).

³ Rolandas Balčikonis. Sutarčių vykdymo teisinės problemos: esminis sutarties pažeidimas. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius, 2004. P. 30 – 35.

tarptautinėje komercijoje⁴, Dalios Vasarienės paskaitų cikle „Civilinė teisė“⁵, autorių kolektyvo vadovyje „Civilinė teisė“⁶ bei autorių kolektyvo vadovyje „Civilinė teisė. Prievolių teisė“⁷, tačiau pabrėžtina, kad minėtuose šaltiniuose nėra atlikta gilesnė principo ir jo elementų analizė, identifikuotos įgyvendinimo ir taikymo problemos. Tai yra viena iš darbo aktualumą lemiančių priežasčių.

Tyrimo objektas. Šio darbo tyrimo objektas yra tinkamo prievolės vykdymo principo analizė sutartinių civilinių teisinių santykių kontekste.

Tyrimo dalykas. Tinkamo prievolės vykdymo principo kilmės ir sampratos atskleidimas, šio principo turinio elementų – tinkamo subjekto, dalyko, būdo, vietos, termino – analizė.

Darbo tikslas. Išanalizuoti tinkamo prievolės vykdymo principo turinio elementus (tinkamą subjektą, dalyką, būdą, vietą, terminą), palyginti nacionalinį ir tarptautiniuose aktuose nustatytą šio principo reglamentavimą, tokiu būdu atskleidžiant nacionalinio reglamentavimo ir jo taikymo praktikoje probleminius aspektus, bei pateikti galimus problemų sprendimo būdus.

Darbo tikslui pasiekti keliami šie uždaviniai:

1. Aptarti tinkamo prievolės vykdymo principo reglamentavimą nacionaliniu ir tarptautiniu mastu bei atskleisti jo sampratą, reikšmę ir santykį su kitais prievolių vykdymo principais.
2. Vadovaujantis nacionalinės teisės normomis išanalizuoti tinkamo prievolės vykdymo principo elementų turinį, atskleisti jų esmę bei palyginus su tarptautiniu reglamentavimu identifikuoti nacionalinio reglamentavimo ir jo taikymo praktikoje ypatumus ir problemas.
3. Remiantis nacionaline teisės doktrina ir teismų praktika, gerąja užsienio praktika, pateikti minėtų problemų teisinį vertinimą ir galimus jų sprendimo būdus.

Darbe naudojami mokslinio tyrimo metodai. Visapusiškam temos atskleidimui darbo autorius naudoja istorinį, empirinį, loginį, lingvistinį, lyginamąjį, sisteminės analizės metodus.

Hipotezės:

1. Visi tinkamo prievolės vykdymo principo elementai yra vienodai reikšmingi vykdant visas prievoles.
2. Prievolės dalyko tinkamos kokybės užtikrinimas yra išimtinė skolininko pareiga, kuriai nedaro įtakos kreditoriaus veiksmai.

⁴ Juozas Šatas. Prievolių teisinis reguliavimas vidaus ir tarptautinėje komercijoje: mokomoji knyga. Kaunas: Technologija, 1999. p. 17 – 20.

⁵ Dalia Vasarienė. Civilinė teisė: paskaitų ciklas. Vilnius: Vilniaus vadybos kolegija, 2002. p. 162.

⁶ Civilinė teisė : vadovėlis / P. Vítkevičius...[et. al.]. Kaunas: Vija, 1998. p. 410 – 416.

⁷ Civilinė teisė. Prievolių teisė : vadovėlis / Dangutė Ambrasienė... [et al.] ; Mykolo Romerio universitetas, Vilnius, 2009. p. 30 – 43.

1. Tinkamo prievolės vykdymo principo sąvoka, samprata ir reikšmė

Tinkamo prievolės vykdymo principas įtvirtintas LR CK 6.38 straipsnio 1 dalyje, nustatančioje, kad prievolės turi būti vykdomos sąžiningai, *tinkamai* bei nustatytais terminais pagal įstatymų ar sutarties nurodymus, o kai tokių nurodymų nėra – vadovaujantis protingumo kriterijais. Nors prievolės *tinkamas* įvykdymas yra itin svarbi sąvoka (kadangi tai yra vienas iš prievolių pabaigos pagrindų), LR CK ji nėra atskleista. Autoriaus manymu, siekiant išsiaiškinti šios sąvokos turinį, tikslinga apžvelgti jos atsiradimo aplinkybes dabartiniame LR CK.

1.1. Principo kilmė ir samprata 1964 m. civiliniame kodekse

LR CK pakeitė iki tol Lietuvoje galiojusį 1964 m. civilinį kodeksą⁸ (toliau – ir 1964 m. LTSR CK). Pastarasis civilinis kodeksas buvo parengtas ir priimtas Lietuvai esant Tarybų sąjungos sudėtyje. Nenuostabu, kad šis kodeksas atspindėjo tuometinę valstybei primestą politinę ideologiją, ekonomikos modelį ir kitus socialistinės santvarkos bruožus. Įdomu tai, kad jau pirmojoje 1964 m. LTSR CK redakcijoje buvo įtvirtintas 176 straipsnis „Tinkamas prievolių įvykdymas“, kuris skelbė, jog prievolės turi būti vykdomos *tinkamai* ir nustatytu terminu pagal įstatymo, planavimo akto, sutarties nurodymus, o tų nurodymų nesant, – sutinkamai su paprastai reikiamais reikalavimais. Taigi tinkamo prievolės vykdymo principas jau egzistavo Lietuvos sovietinėje civilinėje teisėje. Pažymėtina, kad Rusijos Tarybų Federacinės Socialistinės Respublikos civilinio kodekso (toliau – ir RTFSR CK) 168 straipsnis taip pat numatė, jog prievolės privalo būti vykdomos *tinkamai*⁹. Atsižvelgiant į tai, kad 1964 m. LTSR CK buvo parengtas RTFSR CK pagrindu, manytina, jog šiuo atveju būtina atsižvelgti ir į pirminio šaltinio aiškinimą.

Rusijos teisės mokslininko O. S. Ioffe teigimu, RTFSR CK įtvirtinti trys bendrieji prievolių vykdymo principai – tai bendradarbiavimas, maksimalus ekonomiškumas ir realus įvykdymas¹⁰. Tačiau išanalizavus šiuos principus, prieita prie išvados, kad prievolių vykdymas reiškia ne bet kokią, o *tinkamą* vykdymą, kuris apima tinkamus subjektus ir objektus, laiką, vietą ir būdą. Tuo tarpu kitas Rusijos teisės mokslininkas O. N. Sadikov, kaip bendruosius RTFSR CK įtvirtintus prievolių

⁸ Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos civilinis kodeksas (Žin., 1964, Nr. 19-138).

⁹ O. N. Sadikov. Soviet civil law. Unites States of America. M. E. Sharpe, Inc. 1988. P. 182. Interaktyvus, prieiga internetu: <http://books.google.lt/books?id=fXmIse2VBmQC&printsec=frontcover&hl=lt#v=onepage&q&f=false>. Prisijungimo laikas: 2011-12-04.

¹⁰ O. S. Ioffe. Soviet civil law. Netherlands. Martinus Nijhoff Publishers, Dordrecht. 1988. P. 162. Interaktyvus, prieiga internetu: <http://books.google.lt/books?id=cO7NCIjgM1AC&printsec=frontcover&hl=lt#v=onepage&q&f=false>. Prisijungimo laikas: 2011-12-04.

vykdymo principus, nurodo *tinkamą* vykdymą, realų vykdymą, bendradarbiavimo ir abipusės pagalbos bei ekonomiškumo principus¹¹. Šiuo atveju *tinkamo* prievolės vykdymo reikalavimas grindžiamas 168 straipsnyje įtvirtinta teisės norma, o ne išvedamas iš kitų prievolių vykdymo principų. Jis reiškia, kad privaloma atlikti (arba susilaikyti nuo atlikimo) prievole nustatytą veiksmą griežtai laikantis įstatymo, planavimo akto ar sutarties reikalavimų, o jų nesant – įprastų reikalavimų. Kaip sudėtiniai šio principo elementai nurodomi ne tik tinkamos šalys, tačiau taip pat ir tinkamas būdas, atsižvelgiant į prievolės vykdymo subjektą, vietą, laiką ir metodą; jis neabejotinai apima ir draudimą vienašališkai atsisakyti vykdyti prievolę ar vienašališkai pakeisti sutarties sąlygas¹².

Apibendrinant aukščiau išdėstyta, matyti, kad tiek RTFSR CK 168 straipsnyje, tiek 1964 m. LTSR CK 176 straipsnyje buvo įtvirtintas vienas iš esminių prievolių vykdymo principų – *tinkamas* prievolės vykdymas, suprantamas kaip tinkamo prievolės dalyko (veiksmų atlikimo ar susilaikymo nuo jų) vykdymas tinkamų subjektų, tinkamu laiku ir būdu, tinkamoje vietoje, uždraudžiant vienašališkai atsisakyti vykdyti prievolę ar pakeisti sutarties sąlygas, išvardintų elementų tinkamumo kriterijams taikant įstatymų, planavimo aktų ar sutarčių reikalavimus, o jų nesant – įprastai reiškiamus reikalavimus.

Pastebėtina, kad tinkamo prievolės vykdymo principo apibrėžimas Lietuvai atkūrus nepriklausomybę bei peržiūrėjus pirminę 1964 m. LTSR CK redakciją pasikeitė nežymiai, iš prievolės vykdymo tinkamumui keliančius reikalavimus šaltinių sąrašo pašalinus planavimo aktus, kadangi pasikeitus Lietuvos ekonomikos modeliui, t.y. iš planinės perėjus į rinkos ekonomiką, planavimo aktų buvo apskritai atsisakyta.

1.2. Principo reglamentavimas tarptautiniuose aktuose ir LR CK

Rengiant LR CK šeštąją knygą, kurioje įtvirtintas tinkamo prievolės vykdymo principas, „buvo siekiama adaptuoti prievolinių santykių teisinį reguliavimą prie esminiai pasikeitusių ekonominių sąlygų, sukurti palankesnes teisines sąlygas verslui ir jo plėtojimui, nustatyti papildomas kreditorių teisių ir interesų garantijas, sustiprinti vartotojų teisių apsaugą, suderinti Lietuvos Respublikos prievolių teisę, ypač sutarčių teisę bei normas, reguliuojančias vartojimo

¹¹ O. N. Sadikov. Soviet civil law. Unites States of America. M. E. Sharpe, Inc. 1988. P. 182. Interaktyvus, prieiga internetu: <http://books.google.lt/books?id=fXmIse2VBmQC&printsec=frontcover&hl=lt#v=onepage&q&f=false>. Prisijungimo laikas: 2011-12-04.

¹² Ibid. P. 182.

sutarčių ypatumus, su atitinkamais Europos Sąjungos teisės aktais, taip pat su UNCITRAL, UNIDROIT, Europos Tarybos bei kitų tarptautinių organizacijų, užsiimančių privatinės teisės harmonizavimu ir unifikavimu, parengtomis konvencijomis bei kitais tarptautiniais dokumentais¹³. Taigi matyti, kad siekiant tinkamai aiškinti LR CK šeštojoje knygoje įtvirtintas teisės normas (tarp jų – ir reglamentuojančias prievolių vykdymą) yra būtina atsižvelgti ir į aukščiau nurodytuose dokumentuose nustatytas taisykles, kadangi tai padės geriau suvokti šių normų kilmę bei esmę.

1.2.1. Tarptautinis reglamentavimas

Autoriaus manymu, Lietuvai, kaip ir daugeliui kitų vakarų Europos šalių, svarbiausi tarptautiniai teisės aktai, nustatantys pavyzdines civilinės teisės taisykles, yra 1980 m. Jungtinių Tautų konvencija dėl tarptautinio prekių pirkimo – pardavimo sutarčių¹⁴ (toliau – ir Vienos konvencija), Tarptautinio privatinės teisės unifikavimo instituto tarptautinių komercinių sutarčių principai¹⁵ (toliau – ir UNIDROIT), Europos sutarčių teisės komisijos Europos sutarčių teisės principai¹⁶ (toliau – ir PECL) bei Europos civilinio kodekso tyrimo grupės ir vadinamosios Acquis grupės Bendrųjų pagrindų sistemos projektas¹⁷ (toliau – DCFR), nors pastarieji trys yra neprivalomi, t.y. *soft law*. Šių aktų svarba pasireiškia tuo, jog LR CK buvo kuriamas atsižvelgiant į juose įtvirtintas normas, kai kurios iš jų buvo tiesiog išverstos ir perrašytos į LR CK, o DCFR buvo sukurtas siekiant nustatyti pavyzdines taisykles, kurios galėtų būti tiesiogiai taikomos Europos Sąjungos narių asmenų teisiniams santykiams išvengiant kalbų, nacionalinio reglamentavimo skirtumų ir jų nulemtų problemų, taip pat pasiūlyti atskirų problemų konkrečius sprendimo būdus¹⁸, todėl DCFR įtaka, tikėtina, labiausiai pasijaus ateityje.

¹³ Aiškinamasis raštas dėl Civilinio kodekso Šeštosios knygos (P-2530). Interaktyvus, prieiga internetu: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=100914&p_query=&p_tr2=2. Prisijungimo laikas: 2012-04-22.

¹⁴ 1980 m. Jungtinių Tautų konvencija dėl tarptautinio prekių pirkimo – pardavimo sutarčių (Žin., 1995-12-15, Nr. 102-2283).

¹⁵ International institute for the unification of private law principles of international commercial contracts (2010 edition). Interaktyvus, prieiga internetu: <http://www.unilex.info/dynasite.cfm?dssid=2377&dsmid=13636&x=1>. Prisijungimo laikas: 2012-04-22.

¹⁶ Principles of European contract law. Interaktyvus, prieiga internetu: http://frontpage.cbs.dk/law/commission_on_european_contract_law/PECL%20engelsk/engelsk_partI_og_II.htm. Prisijungimo laikas: 2012-04-22.

¹⁷ Study Group on a European Civil Code and the Research Group on EC Private Law (Acquis Group). Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference (DCFR). Outline Edition. Munich. Sellier. 2009. Interaktyvus, prieiga internetu: http://ec.europa.eu/justice/policies/civil/docs/dcfr_outline_edition_en.pdf. Prisijungimo laikas: 2012-04-22.

¹⁸ Ibid. P. 7.

1.2.1.1. Reglamentavimas Vienos konvencijoje

Vienos konvencija yra skirta reglamentuoti prekių pirkimo – pardavimo teisinius santykius, kai abiejų sutarties šalių verslo vietos yra skirtingose valstybėse, tačiau joje nustatytos taisyklės aktualios prievolių teisės prasme apskritai, kadangi jos numato iš sutarčių kylančių prievolių vykdymui keliamus reikalavimus.

Nors Vienos konvencijoje tinkamo prievolės vykdymo principas, kaip sutarčių vykdymo principas, nėra įtvirtintas, tačiau joje nustatyti reikalavimai šių prievolių, kylančių iš sutarčių, vykdymo tinkamumui: 1) prekių pristatymo vietai (31 straipsnis); 2) prekių pristatymo būdai (32 straipsnis); 3) prekių pristatymo terminui (33 straipsnis); 4) dokumentų, susijusių su prekėmis, perdavimui (34 straipsnis); 5) prekių kiekiui ir kokybei (35 straipsnis); 6) apmokėjimo už prekes sumai (55 – 56 straipsniai); 7) apmokėjimo už prekes vietai (57 straipsnis); 8) apmokėjimo terminui (58 straipsnis); 9) pristatymo priėmimui (60 straipsnis). Apibendrinus šiuos reikalavimus, galima teigti, kad tai yra reikalavimai tinkamai prievolės įvykdymo vietai, tinkamam būdai, tinkamam terminui, tinkamam prievolės dalykui. Kaip minėta, šiame dokumente tinkamo prievolės vykdymo principas nėra tiesiogiai įtvirtintas, todėl prievolės vykdymo tinkamumui reikalavimus nustatantys šaltiniai taip pat nurodyti atskiruose konvencijos straipsniuose, pvz. 30 straipsnyje numatyta, kad pardavėjas privalo pristatyti prekes, perduoti su jomis susijusius dokumentus ir perduoti nuosavybės teisę į prekes, *kaip to reikalauja sutartis ir ši Konvencija*; 32 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad jeigu pardavėjas yra įpareigotas organizuoti prekių pervežimą, jis privalo sudaryti tokias sutartis, kurios yra būtinos pervežimui į nustatytą vietą transportavimo būdais, *tinkamais tomis aplinkybėmis, ir įprastinėmis tokio transportavimo sąlygomis*; 33 straipsnio 3 dalyje numatyta, kad pardavėjas privalo pristatyti prekes *per protingą laiką* po sutarties sudarymo; 54 straipsnyje numatyta, kad pirkėjo pareiga sumokėti prekių kainą apima ėmimąsi tokių priemonių ir laikymąsi tokių formalumų, *kurių gali būti reikalaujama pagal sutartį arba įstatymus bei taisykles, kad būtų galima atlikti mokėjimą*. Taigi matyti, kad prievolės vykdymo tinkamumo kriterijams taikomi sutarčių, konvencijos, įstatymų reikalavimai, taip pat turi būti vadovaujamasi protingumo principu bei įprastai reiškiamais reikalavimais.

Apibendrinant aukščiau išdėstytas nuostatas, manytina, jog tinkamas prievolės vykdymas Vienos konvencijos prasme reiškia tinkamo prievolės dalyko pristatymą tinkamu terminu, tinkamu būdu, tinkamoje vietoje, laikantis sutarčių, konvencijos, įstatymų reikalavimų, vadovaujantis protingumo principu bei įprastai reiškiamais reikalavimais.

1.2.1.2. Reglamentavimas UNIDROIT

UNIDROIT, kaip ir Vienos konvencija, tinkamo prievolės vykdymo principo tiesiogiai neįtvirtina, tačiau šis dokumentas reglamentuoja prievolių vykdymą ir jam keliamus reikalavimus. Prievolių vykdymo svarbą galime išvelgti iš pačios UNIDROIT struktūros – šiems klausimams reglamentuoti skirtas visas šeštasis skyrius. Taigi UNIDROIT išdėstyti reikalavimai: 1) prievolės dalykui (5.1.6 straipsnis); 2) prievolės įvykdymo terminui (6.1.1 straipsnis); 3) prievolės įvykdymo būdai (6.1.3 ir 6.1.4 straipsniai); 4) prievolės įvykdymo vietai (6.1.6 straipsnis); 5) prievolės įvykdymo subjektams (9.2.6 straipsnis). Šaltiniai, nustatantys reikalavimus vykdymo tinkamumui, yra, visų pirma, šalių susitarimas, UNIDROIT, taip pat protingumas, atitikimas ne žemesniems nei vidutiniams reikalavimams atsižvelgiant į aplinkybes. Taip pat pastebėtina, kad UNIDROIT prievolės įvykdymas apibrėžtas per prievolės neįvykdymą, t.y. neįvykdymu laikytinas bet kokios sutartinės skolininko prievolės neįvykdymas, įskaitant netinkamą ar pavėluotą įvykdymą (7.1.1 straipsnis), į šią sąvoką taip pat patenka ir nepateisinamas bei pateisinamas (*force majeure*) neįvykdymas (tokiu atveju kreditorius neturės teisės reikalauti realaus prievolės įvykdymo, nuostolių atlyginimo)¹⁹. Manytina, kad štai toks reglamentavimo būdas nustato platesnę tinkamo prievolės vykdymo sampratą, kadangi taip nesiekama detaliai reglamentuoti kiekvieną tinkamo vykdymo elementą. Šiuo atveju nėra nustatomas konkretus kriterijų sąrašas, kuriuos turi atitikti tinkamas skolininko prievolės vykdymas, todėl užtenka konstatuoti *bet kokios* sutartinės skolininko prievolės neįvykdymą, įskaitant netinkamą ar pavėluotą įvykdymą, kad prievolė būtų laikoma neįvykdyta. Atkreiptinas dėmesys, kad sistemiškai aiškinant UNIDROIT normas, prie 7.1.1 straipsnyje nurodytų sutartinių prievolių priskirtinos ne tik šalių aiškiai išreikštos, tačiau ir numanomos prievolės, kurios gali kilti iš sutarties prigimties ir tikslo, susiklosčiusios šalių bendradarbiavimo praktikos, sąžiningumo bei protingumo principų (5.1.2 straipsnis).

1.2.1.3. Reglamentavimas PECL

Kitas svarbus šaltinis, padedantis geriau suprasti LR CK įtvirtintą reglamentavimą – tai PECL. Atsižvelgiant į šio dokumento rengimo aplinkybes, darbo grupės sudėtį, nenuostabu, kad jame nustatytos taisyklės yra labai artimos UNIDROIT reglamentavimui. Visgi pažymėtina, kad

¹⁹ UNIDROIT Principles of International commercial contracts Official comments. Interaktyvus, prieiga internetu: <http://www.unilex.info/dynasite.cfm?dssid=2377&dsmid=13637&x=1>. Prisijungimo laikas 2012-05-16.

PECL reglamentavimas skiriasi nuo įtvirtinto UNIDROIT, kadangi čia taisyklės yra detalesnės nei pastarajame dokumente.

Kaip ir pirmuose dviejuose aukščiau aptartuose tarptautiniuose dokumentuose, PECL tinkamo prievolės vykdymo principas nėra tiesiogiai įtvirtintas, jis turi būti išvedamas sisteminio teisės normų aiškinimo būdu. Čia prievolės įvykdymas, taip pat kaip UNIDROIT atveju, apibrėžtas per prievolės neįvykdymą (1:301 straipsnio 4 dalis), tačiau minėta norma nustato platesnę šios sąvokos sampratą, papildomai nurodant, kad prievolė laikoma neįvykdyta net jei ji neįvykdoma dėl pateisinamų priežasčių (*force majeure*) (šiuo atveju kreditorius gali ginti savo teises visais būdais, išskyrus reikalavimą įvykdyti prievolę ir sumokėti nuostolius, 8:101 straipsnio 2 dalis) ar pažeidus šalių bendradarbiavimo pareigą. Vadovaujantis PECL nuostatomis, siekiant tinkamo prievolės įvykdymo, būtina laikytis reikalavimų, keliamų: 1) prievolės dalykui (6:108 straipsnis); 2) prievolės įvykdymo vietai (7:101 straipsnis); 3) prievolės įvykdymo terminams (7:102 straipsnis); 4) prievolės vykdymo būdai (7:104 ir 7:105 straipsniai); 5) prievolės įvykdymo subjektams (7:106 straipsnis). Prievolės vykdymo tinkamumui reikalavimus nustatančiais šaltiniais laikytini sutartis, PECL, protingumas, atitikimas ne žemesniems nei vidutiniams reikalavimams atsižvelgiant į aplinkybes. Nurodytina, kad tinkamam prievolių vykdymui svarbi nuostata įtvirtinta 6:102 straipsnyje, numatančiame, jog kartu su šalių sutartyje aiškiai nustatytais sąlygomis gali egzistuoti ir numanomos sąlygos, kylančios iš šalių ketinimų, sutarties prigimties ir tikslo bei sąžiningumo principo. Minėtų sąlygų svarba pasireiškia tuo, jog net nesant šalių susitarimo dėl jų, pastarosios įgyja privalomą galią, jų vykdymui taikomi aukščiau nurodyti tinkamam prievolių vykdymui keliami reikalavimai.

1.2.1.4. Reglamentavimas DCFR

Kadangi DCFR yra inkorporuotos peržiūrėtos ir patikslintos PECL nuostatos²⁰, šiais aktais numatomas panašus reglamentavimas. Kaip ir aukščiau nurodytuose tarptautiniuose aktuose, DCFR nerasime pažodžiui įtvirtinto tinkamo prievolės vykdymo principo. Tačiau pastebėtina, jog tinkamam vykdymui sureglamentuoti DCFR skirtas visas trečiosios knygos antrasis skyrius, tai parodo nagrinėjimo principo svarbą šiame dokumente. Taigi DCFR numato bendruosius reikalavimus: 1) prievolės dalykui (II. – 9:108, IV. A. – 2:302, IV. A. – 3:105 straipsniai); 2)

²⁰ Study Group on a European Civil Code and the Research Group on EC Private Law (Acquis Group). Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference (DCFR). Outline Edition. Munich. Sellier. 2009. P. 8.

prievolės įvykdymo terminui (III. – 2:102 straipsnis); 3) prievolės įvykdymo būdui (III. – 2:104, III. – 2:105 straipsniai); 4) prievolės įvykdymo vietai (III. – 2:101 straipsnis); 5) prievolės įvykdymo subjektams (III. - 2:107 straipsnis). Šaltiniais, nustatančiais reikalavimus vykdymo tinkamumui, bus šalių sutartis, taikytinų teisės aktų nuostatos, įprasta praktika bei pagrįsti kreditoriaus lūkesčiai konkrečiomis aplinkybėmis. Kaip matome, DCFR įtvirtina ir subjektyvius kriterijus prievolės tinkamumui nustatyti, kas, autoriaus manymu, vertintina teigiamai.

Taigi aptarus Vienos konvencijos, UNIDROIT, PECL ir DCFR nustatytą prievolių vykdymo reglamentavimą matyti, kad *expressis verbis* tinkamo prievolės vykdymo principas minėtuose dokumentuose nėra įtvirtintas, tačiau, pasitelkus sisteminį jų nuostatų aiškinimą, prievolę galėsime laikyti įvykdyta tinkamai, jei prievolės įvykdymo dalykas, būdas, terminas, vieta bei subjektai atitiks sutartyje, minėtuose dokumentuose ir įstatymuose įtvirtintus reikalavimus, protingumo principą bei įprastus, bet ne žemesnius nei vidutinius reikalavimus atsižvelgiant į aplinkybes, o DCFR atžvilgiu – ir pagrįstus kreditoriaus lūkesčius. Nurodytina, kad šių tarptautinių aktų tinkamą prievolės vykdymą reglamentuojančių normų analizė ir palyginimas su LR CK nuostatomis bus pateiktas 3 darbo skyriuje.

1.2.2. Reglamentavimas LR CK

Kaip minėta, priešingai nei aukščiau aptartuose tarptautiniuose šaltiniuose, LR CK 6.38 straipsnio 1 dalyje aiškiai nurodyta, kad prievolės turi būti vykdomos sąžiningai, tinkamai bei nustatytais terminais pagal įstatymų ar sutarties nurodymus, o kai tokių nurodymų nėra, – vadovaujantis protingumo kriterijais. Toliau LR CK šeštosios knygos trečiajame skirsnyje, kuriame išdėstytos bendrosios prievolių teisės normos, nustatyti reikalavimai: 1) prievolės įvykdymo būdui (6.39 straipsnis); 2) prievolės įvykdymo dalykui (6.41 straipsnis); 3) prievolės įvykdymo subjektams (6.44, 6.50, 6.51 straipsniai); 4) prievolės įvykdymo vietai (6.52 straipsnis); 5) prievolės įvykdymo terminui (6.53 straipsnis) (*aut. past.* šio darbo skyriaus uždavinys yra aptarti tarptautinį ir nacionalinį tinkamo prievolės vykdymo principo reglamentavimą, todėl detali kiekvieno principo elemento analizė, remiantis sisteminiu LR CK aiškinimu, bus pateikta trečiajame darbo skyriuje). Taigi matome, jog, vadovaujantis LR CK, prievolę laikysime įvykdyta tinkamai ir ji pasibaigs, jei įvykdymas tenkins visus aukščiau nurodytus reikalavimus. Kadangi neįvykdžius (visiškai ar iš dalies, esant bet kokiam įvykdymo trūkumui) bent vieno iš šių reikalavimų prievolė taip pat nebus įvykdyta tinkamai, manytina, jog prievolės įvykdymo būdas, prievolės įvykdymo dalykas, prievolės

įvykdymo subjektai, prievolės įvykdymo vieta, prievolės įvykdymo terminas laikytini kumuliatyviais tinkamo prievolės vykdymo principo elementais.

Aptarus tiek modernius tarptautinius, tiek Tarybų sąjungos teisės aktus, matyti, kad tinkamas prievolės vykdymas apima tuos pačius elementus. Taigi elementams esant vienodiems, lemiamą reikšmę įgyja tinkamumui keliamus reikalavimus nustatantys šaltiniai bei juose esančios specialiosios teisės normos. Vadovaujantis LR CK, tokiais šaltiniais laikytini sutartis, įstatymai, protingumo kriterijai bei profesinės veiklos taisyklės. Be abejo, pats svarbiausias vaidmuo tenka sutarčiai, kadangi šalys, siekdamos sukurti jas siejančius teisinius santykius, tai daro turėdamos aiškų tikslą (pvz. nusipirkti iš tiekėjo tam tikrą kiekį reikiamos kokybės produktų, parduoti gaminamą produkciją, pasistatyti namą ir pan.), todėl sulygsta jų poreikius tenkinančias sąlygas. Tai leidžia civilinėje teisėje vyraujantis sutarties laisvės principas, įgalinantis sutarties šalis sudaryti bet kokias įstatymų neuždraustas sutartis. Visgi sutarties laisvės principas nėra absoliutus, o taip pat pasitaiko situacijų, kuomet ne visi reikšmingi dalykai būna aptarti sutartyse, todėl tokiais atvejais turi būti vadovujamasi įstatymuose nustatytais taisyklėmis. Be to, dažnai sudarant sutartis jos šalys būna nelygiavertėje padėtyje, atsižvelgiant į turimus finansinius išteklius, žinias, patirtį, užimamą rinkos dalį ir pan., taigi siekiant sušvelninti šią nelygybę bei nustatyti sutarties šalių interesų pusiausvyrą, įstatymuose įtvirtinami privalomi prievolių vykdymo reikalavimai. Tačiau jei tam tikros sutarties sąlygos liko neaptartos, o įstatymuose nėra panašius santykius reglamentuojančių nuostatų, turi būti taikomi bendrieji teisės principai, t.y. teisės analogija (LR CK 1.8 straipsnio 2 dalis). Pabrėžtina, jog, vadovaujantis LR CK 1.8 straipsnio 3 dalimi, draudžiama pagal analogiją taikyti specialiąsias teisės normas, dėl ko konkrečiose situacijose vertinant prievolės įvykdymo tinkamumą gali kilti problemų. Teisės principų taikymas prievolių vykdymo metu grindžiamas ir LR CK 1.5 straipsnio 1 dalimi, nustatančia, kad civilinių teisinių santykių subjektai, įgyvendindami savo teises bei atlikdami pareigas, privalo veikti pagal teisingumo, protingumo ir sąžiningumo reikalavimus.

1.3. Principo samprata

Remdamiesi aukščiau atliktu tinkamo prievolės vykdymo principo kilmės atskleidimu, Vienos konvencijos, UNIDROIT, PECL, DCFR bei LR CK nuostatų aptarimu, išsiaiškinome, kad tinkamo prievolės vykdymo principo elementai yra prievolės įvykdymo būdas, prievolės įvykdymo dalykas, prievolės įvykdymo subjektai, prievolės įvykdymo vieta, prievolės įvykdymo terminas.

Siekiant visapusiškai atskleisti tinkamo prievolės vykdymo principo sampratą taip pat pasiremsime Lietuvos teisės mokslininkų nuomone. Štai dr. E. Baranauskas, pateikdamas minėtos sąvokos teisinį aiškinimą, teisingai nurodo, kad „tinkamas prievolės vykdymo principas <...> reiškia, kad šalies atliekami veiksmai turi tiksliai atitikti prievolės sąlygas pagal subjektą, būdą, vietą, terminus, jos objektui keliamus kokybės, kiekio, asortimento, komplektiškumo reikalavimus bei kitus įstatymų ir sutarties nurodymus. Jei šios sąlygos nėra aptartos, prievolė turi būti vykdoma laikantis bendrųjų teisės principų“²¹. Tuo tarpu J. Šatas prievolės įvykdymo tinkamumo esminiais rodikliais laiko įvykdymo kokybę, kiekį, terminus, vietą, tinkamą asmenį, tinkamą būdą, realų įvykdymą²². Matome, kad abi šios sampratos iš esmės teisingos, tačiau šiek tiek taisytinos. Dr. E. Baranauską turėtume papildyti, jog šalies atliekami veiksmai turi tiksliai atitikti ne tik įstatymų, sutarties ir teisės principų, tačiau taip pat profesinės veiklos vykdymo nurodymus. J. Šato atveju nurodytina, kad realus prievolės įvykdymas – atskiras principas (tinkamo prievolės vykdymo ir kitų prievolių vykdymo principų santykis bus analizuojamas antrajame šio darbo skyriuje), be to, į sampratą būtina įtraukti prievolės įvykdymo tinkamumui keliančius reikalavimus šaltinius. Tai pagrįsti galima ir lingvistiniu sąvokos „tinkamas“ aiškinimu, kuri lietuvių kalbos žodyne apibrėžiama kaip „norimas, prideramas, reikiamas, atitinkamas“²³. Autoriaus manymu, tinkamumas privalo būti siejamas su tam tikrų reikalavimų atitikimu.

Taigi vadovaujantis aukščiau išdėstytu matome, jog tinkamo prievolės vykdymo principas apima tinkamus subjektus, dalyką, būdą, vietą bei terminus, kurių tinkamumo reikalavimai yra įtvirtinti sutartyse, įstatymuose, teisės principuose bei profesinės veiklos vykdymo taisyklėse. Tačiau pabrėžtina, jog pateikta minėto principo sąvoka yra dinamiška ir kinta priklausomai nuo vykdomos prievolės pobūdžio, pavyzdžiui, pirkimo – pardavimo sutarties atveju, pardavėjo parduodamo daikto kokybė, jei ji neaptarta sutartyje, privalo būti ne prastesnė už vidutinę (LR CK 6.41 straipsnio 1 dalis), tuo tarpu pirkėjo prievolės įvykdymo dalykui – pinigams – toks reikalavimas apskritai negali būti taikomas, nes esminę reikšmę įgyja kitas dalyko požymis – kiekis.

²¹ Civilinė teisė. Prievolių teisė : vadovėlis / Dangutė Ambrasienė... [et al.] ; Mykolo Romerio universitetas, Vilnius, 2009. P. 30.

²² Juozas Šatas. Prievolių teisinis reguliavimas vidaus ir tarptautinėje komercijoje: mokomoji knyga. Kaunas: Technologija, 1999. p. 17.

²³ Lietuvių kalbos žodynas (t. I–XX, 1941–2002): elektroninis variantas / redaktorių kolegija: Gertrūda Naktinienė (vyr. redaktorė), Jonas Paulauskas, Ritutė Petrokienė, Vytautas Vitkauskas, Jolanta Zabarskaitė. – Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2005. Interaktyvus, prieiga internetu: <http://www.lkz.lt/startas.htm>. Prisijungimo laikas 2012-04-18.

1.4. Principo reikšmė

Minėta, kad tinkamo prievolės vykdymo principo reikšmę geriausiai atspindi LR CK 6.123 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas prievolės pabaigos pagrindas – tinkamas prievolės įvykdymas. Vadinasi prievolė nepasibaigs, jei ji ir bus įvykdyta, tačiau netinkamai, pavyzdžiui, pirkėjas sumokės už gautas prekes pažeidęs atsiskaitymo terminus. Tokiu atveju kreditorius turės teisę pasinaudoti įstatymuose nustatytais gynybos priemonėmis – reikalavimu atlyginti nuostolius, pasinaudoti LR CK 6.54 straipsnyje nustatytu įmokų paskirstymu ir kt., atitinkamai skolininkas privalės įvykdyti ir papildomas prievolės, kilusias dėl pagrindinės prievolės netinkamo įvykdymo (atlyginti nuostolius ir kt.). Tik įvykdžius visas šias minėtas prievolės tarp skolininko ir kreditoriaus egzistavę teisiniai santykiai galės pasibaigti. Tokios pozicijos laikosi ir Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, konstatavęs, kad „tinkamas prievolės įvykdymas reiškia jos pasibaigimą, o netinkamai įvykdyta prievolė nepasibaigia (CK 6.123 straipsnio 1 dalis)²⁴. „Prievolė įvykdoma tinkamai, jeigu laikomasi jos vykdymo principų, nustatytų CK 6.38 straipsnyje, t. y. jei prievolė vykdoma tinkamam kreditoriui, tinkamo skolininko, nustatytoje vietoje nustatytu būdu, laiku ir pan. <...> Prievolės įvykdymas pakeičia jos šalių teises ir pareigas (pvz., pasibaigia piniginė prievolė ir atsiranda prievolė perduoti daiktą), todėl teisės doktrinoje laikomas sandoriu²⁵. Manytina, kad šiuo atveju teisių ir pareigų pakeitimas prievolės įvykdymu reiškia ne egzistavusių teisinių santykių tąsą, o naujų teisinių santykių susiformavimą buvusioms prievolės šalims apsikeitus vietomis, t.y. buvęs kreditorius, kuriam skolininkas tinkamai įvykdė prievolę perduoti daiktą, tampa skolininku prievolėje sumokėti pinigus už perduotą daiktą.

Tinkamo prievolės vykdymo principas taip pat reikšmingas *actio Pauliana* institutui, kadangi pastarajam „taikyti būtina, kad kreditorius turėtų neabejotiną ir galiojančią reikalavimo teisę skolininkui, t. y. institutas taikomas, kai skolininkas nėra įvykęs visos ar dalies prievolės kreditoriui arba įvykęs ją netinkamai²⁶. Vadinasi ginčijant skolininko sudarytą sandorį minėtu pagrindu, visų pirma turi būti konstatuotas skolininko prievolės neįvykdymas arba netinkamas įvykdymas kreditoriui, kuriam tenka ir šios aplinkybės įrodinėjimo našta²⁷.

²⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. birželio mėn. 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-257/2010.

²⁵ Ten pat.

²⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. rugsėjo mėn. 21 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikos dėl *actio Pauliana*, netiesioginio ieškinio, sulaikymo teisės ir prevencinio ieškinio institutų taikymo apžvalga Nr. 29.

²⁷ Ten pat.

LR CK 2.158 straipsnio 3 dalyje rasime atvejį, kuomet tinkamas prievolės įvykdymas siejamas ir su teise į papildomą prekybos agento atlyginimą (*del credere*).

Taigi apibendrintai galime teigti, kad tinkamo prievolės vykdymo principas esminę reikšmę įgyja nustatant prievolės pabaigos faktą. Tuo tarpu prievolės pabaiga skirtingose situacijose gali sukelti skirtingas teises pasekmes – draudimą reikalauti atlikti papildomus veiksmus ar susilaikyti nuo jų, ginčyti sandorius *actio Pauliana* pagrindu, suteikti teisę į papildomą atlyginimą (*del credere*) ir kt.

1.5. Principo palyginimas su *common law* principu *entire performance*

Nustačius tinkamo prievolės vykdymo principo egzistavimą ne tik Lietuvos, tačiau ir tarptautiniuose teisės aktuose, aktualu šį klausimą aptarti bendrosios teisės (angl. *common law*) tradicijos doktrinos kontekste. Nors kontinentinės ir bendrosios teisės tradicijos yra labai skirtingos (šaltinių, juose esančių normų taikymo, teismų vaidmens ir kt. prasmėmis), tačiau visuotinai pripažįstama šių sistemų konvergencija lemia aptarimo aktualumą²⁸.

Bendrosios teisės doktrinoje sutariama, kad sutartys gali baigtis keturiais pagrindais – įvykdymu, šalių susitarimu, pažeidimu ir frustracija²⁹. Šiam darbui aktualus pirmasis pagrindas, kurį toliau ir aptarsime.

Pagrindinė taisyklė, vyraujanti bendrojoje teisėje, yra ta, kad sutartis baigiasi, jei jos įvykdymas tiksliai atitinka sutartyje nustatytas sąlygas (angl. *entire performance*). Tačiau vienai sutarties šaliai nesugebėjus tiksliai įvykdyti sutartinių prievolių, kitai sutarties šaliai nekyla pareiga sumokėti už faktiškai gautą įvykdymą, net jei įvykdymo trūkumai nesukelia kreditoriui jokių nepatogumų³⁰.

Entire performance taisyklei iliustruoti Didžiosios Britanijos mokslininkai – tiek Catherine Elliot, tiek Robert Duxbury, tiek Ryan Murray – pasirenka dvi klasikinės bylas. Pirmojoje byloje *Cutter v. Powell* jūreivis įsipareigojo dirbti laive, plaukusiame iš Jamaikos į Liverpulį. Pagal sutartį, atlyginimas jūreiviui turėjo būti sumokėtas laivui pasiekus Liverpulį, tačiau kelionės metu jis mirė. Pastarojo našlė kreipėsi į teismą su ieškiniu priteisti vyro uždarbį iki jo mirties, tačiau reikalavimas patenkintas nebuvo. Teismas savo sprendimą motyvavo tuo, jog sutartyje šalys sulygo jos įvykdymo

²⁸ Teisės teorijos įvadas : vadovėlis / Linas Baublys ... [et al]; Mykolo Romerio universitetas, Vilnius: Leidykla MES, 2010. P. 37.

²⁹ Catherine Elliot, Frances Quinn. *Contract law*. 6th ed. Harlow : Pearson : Longman, 2007. P. 245; Robert Duxbury. *Contract law*. London : Thomson/Sweet & Maxwell, 2008. P. 207.

³⁰ Catherine Elliot, Frances Quinn. *Contract law*. 6th ed. Harlow : Pearson : Longman, 2007. P. 245.

ir apmokėjimo sąlygas, kurių vienai šaliai neįvykdžius, t.y. neišdirbus visą kelionės iš Jamaikos į Liverpulį laikotarpį, antroji šalis taip pat neprivalanti jų vykdyti. Antrosios bylos *Re Moore & Co Ltd v. Landauer & Co* šalys sutartyje buvo susitarusios, jog tiekėjas privalės pristatyti pirkėjui atitinkamą kiekį konservuotų vaisių, supakuotų į dėžes po 30 skardinių. Nors pirkėjui buvo pristatytas sutartas kiekis skardinių, į pusę dėžių jų buvo supakuota tik po 24 vienetus. Teismas šioje byloje nusprendė, kad tiekėjas neįvykdė sutarties tiksliai pagal jos sąlygas, todėl pirkėjas galėjo nepriimti viso užsakymo ir nemokėti už jį, nors faktiškai tiekėjo nukrypimas nuo sutarties sąlygų neturėjo jokios įtakos kreditoriaus interesams.

Akivaizdu, kad toks griežtas *entire performance* principo taikymas nėra suderinamas su teisingumu, šalių interesų pusiausvyra, be to, tokiu būdu atsiranda galimybė piktnaudžiauti sutarties nutraukimo teise be jokių neigiamų pasekmių, jei kontrahentas bent šiek tiek nukrypsta nuo sutarties sąlygų. Siekiant išvengti tokių situacijų, bendrosios teisės sistemoje buvo įtvirtinti atvejai, kuomet *entire performance* taisyklė nelaikoma pažeista sutarties neįvykdžius tiksliai pagal joje nustatytas sąlygas, arba pažeidimas pripažįstamas esant švelninančioms aplinkybėms (angl. *mitigation of entire performance rule*). Tai realus prievolės įvykdymas (šiuo atveju kreditorius privalo sumokėti už faktiškai gautą naudą), sutarčių pripažinimas sudėtinėmis (kuomet įvykdžius dalį sutarties skolininkas įgyja teisę reikalauti apmokėjimo už įvykdytą dalį), sutarties neįvykdymas dėl kreditoriaus kaltės, sutarties sąlygų, susijusių su terminais, pažeidimas (išskyrus atvejus, kai terminas laikytinas esmine sutarties sąlyga).

Taigi lygindami tinkamo prievolės vykdymo principo sampratą su bendrosios teisės tradicijoje įtvirtintos *entire performance* taisyklės suvokimu, matome, kad abi jos reikalauja preciziškai ir tiksliai vykdyti sutarties sąlygas, o bet kokios sutartinės prievolės neįvykdymas ar netinkamas įvykdymas gali lemti minėtų principų pažeidimą. Tačiau pabrėžtina, kad bendrojoje teisės sistemoje *entire performance* suvokiama šiek tiek kitaip nei tinkamas prievolės vykdymas, kadangi neišskiriami įvykdymo reikalavimai prievolės dalykui, subjektams, būdai, terminams bei vietai, tinkamumo reikalavimus nustatančiu šaltiniu įvardijama tik sutartis, jai suteikiama esminė reikšmė. Manytina, kad minėti skirtumai yra nulemti skirtingų pamatinių šių teisės tradicijų vertybių – kontinentinės teisės tradicijos šalyse vienareikšmiškai pripažįstama teisės aktuose įtvirtintų taisyklių svarba ir siekis detalčiai reglamentuoti teisinius santykius, tuo tarpu bendrojoje teisėje įsitvirtinusi teismų bei jų sukurtų precedentų viršenybė.

2. Tinkamo prievolės vykdymo principo santykis su kitais prievolių vykdymo principais

Visuotinai pripažįstama, kad teisės principai, tarp jų – ir atskirų teisės šakų, veikia ne pavieniui, o sistemoje, t.y. tik darnus jų veikimas leidžia pasiekti teisinio reguliavimo tikslus. Todėl negalima suabsoliutinti nei vieno principo, antraip bus iškreipta jais įtvirtintų teisių ir pareigų pusiausvyra, tuo pačiu nepagrįstai suteikiamos privilegijos vienų teisinių santykių dalyvių interesams kitų dalyvių sąskaita. LR CK 6.38 straipsnyje, be tinkamo prievolės vykdymo principo, taip pat išskirti ir kiti principai – tai sąžiningumas, ekonomiškumas, bendradarbiavimas (šalių pareiga kooperuotis). Tuo tarpu LR CK 6.200 straipsnis įvardija sutarčių vykdymo principus – tinkamumą, sąžiningumą, bendradarbiavimą, ekonomiškumą, maksimalų pastangų siekiant įvykdyti sutartį. Matome, kad LR CK nurodytos fundamentalios tiek prievolių vykdymo, tiek sutarčių vykdymo taisyklės yra beveik tokios pačios. Šią įstatymų leidėjo poziciją galėtume paaiškinti tuo, jog sutartinės prievolės yra tik viena iš prievolių rūšių (klasifikuojant pagal atsiradimo pagrindą), visgi LR CK 6.200 straipsnio 4 dalyje įtvirtintas specialus sutartinių prievolių vykdymo reikalavimas. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas savo praktikoje taip pat yra išaiškinęs, kad „teisingumas, protingumas, sąžiningumas yra teisės principai, būdingi tiek visai civilinei teisei, tiek konkrečioms jos institutams (CK 1.5, 6.38, 6.200 straipsniai); jie galioja be išlygų visais prievolių santykių raidos etapais, gali kisti nebent jų turinys“³¹. „Teisinėje literatūroje savarankišku prievolių vykdymo principu kartais nurodomas realus prievolės įvykdytas“³².

Kaip matome, yra išskiriama nemažai prievolių vykdymo principų, tačiau atsižvelgiant į darbo apimtį, taip pat į itin glaudžius tarpusavio ryšius, toliau bus analizuojamas tinkamo prievolės vykdymo bei bendradarbiavimo ir realaus prievolės įvykdymo principų santykis.

2.1. Santykis su prievolės šalių bendradarbiavimo principu

LR CK 6.38 straipsnyje įtvirtintas prievolės šalių bendradarbiavimo principas yra atskiras prievolių vykdymo principas. Tačiau nepaisant to, kad šis principas yra įtvirtintas kaip atskiras prievolių vykdymo principas, jis neatsiejamas nuo tinkamo prievolės vykdymo principo ir yra pastarojo įgyvendinimo prielaida. Tai pagrįsime Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikos analize.

³¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2007 m. spalio mėn. 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-349/2007.

³² Civilinė teisė. Prievolių teisė : vadovėlis / Dangutė Ambrasienė... [et al.] ; Mykolo Romerio universitetas, Vilnius, 2009. P. 28.

Šalių pareiga bendradarbiauti reikalauja, kad prievolės šalys jos vykdymo metu veiktų aktyviai, t.y. padėtų viena kitai vykdyti savo pareigas, iškilus bet kokioms nenumatytoms kliūtims apie jas praneštų kitai šaliai, keistūsi kita prievolės įvykdymui reikalinga informacija. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje konstatuota, jog „bendradarbiavimo principas (CK 6.38 straipsnio 3 dalis, 6.200 straipsnio 2 dalis) reikalauja, kad šalys sudarytų tinkamas sąlygas prievolei įvykdyti, prireikus keistūsi informacija, reikšminga prievolei įvykdyti, laiku praneštų apie kylančias prievolės įvykdymo kliūtis ir panašiai“³³, „pagal įstatymą pareigą bendradarbiauti turi tiek skolininkas, tiek kreditorius, jie turi padėti vienas kitam įgyvendinti savo teises ir vykdyti pareigas, kylančias iš sutarties, informuoti vienas kitą apie atsiradusias sąlygas, susijusias su prievolės vykdymu“³⁴. Matome, jog bendradarbiavimo pareiga dažniausiai siejama su aktualios informacijos pateikimu apie pasikeitusias aplinkybes. Tokių aplinkybių pavyzdžiai gali būti korespondencijos adreso, telefono, fakso, banko sąskaitos numerio pasikeitimas, įgaliotinio įgaliojimų pasibaigimas ir pan. Konstatuotina, jog šioms aplinkybėms pasikeitus, bus neįmanoma pranešti kontrahentui apie sutarties įvykdymo trūkumų pašalinimą (LR CK 6.208 straipsnis), jos nutraukimą (LR CK 6.218 straipsnis), laiku sumokėti sulygtus mokesčius (LR CK 6.487 straipsnis), t.y. tinkamai įvykdyti sutartimi ar įstatymais nustatytas prievolės.

Pažymėtina, kad bendradarbiavimo pareiga nevienodai reikšminga vykdant skirtingų sutarčių pagrindu kilusias prievolės, kadangi tam tikrais atvejais tinkamam jų įvykdymui šalių bendradarbiavimas nėra būtinas. Tačiau yra tokių prievolinių santykių, kuriuose šalių bendradarbiavimas yra viena iš esminių tinkamo prievolės įvykdymo prielaidų, nes, neįgyvendinant šio principo, tinkamas prievolės įvykdymas būtų praktiškai neįmanomas. Kaip pavyzdį galėtume pateikti rangos teisinius santykius, kurių reglamentavime bendradarbiavimo principas specialiai aptartas atskirose teisės normose – LR CK 6.691, 6.702, 6.704 straipsniuose. Kasacinis teismas yra nurodęs, kad „įstatymų leidėjas, atsižvelgdamas į statybos rangos sutarties specifiką, specialiai yra aptaręs rangos sutarties šalių pareigą bendradarbiauti. Tinkamas šios pareigos įgyvendinimas yra priemonė, leidžianti išvengti galimų nuostolių, ginčų dėl darbų atlikimo. Jeigu sutarties vykdymo metu kilo kliūčių, trukdančių laiku ir tinkamai įvykdyti sutartį, rangovas privalo imtis visų nuo jo priklausančių protingų priemonių toms kliūtims pašalinti ir taip įgyvendinti LR CK 6.691 straipsnyje įtvirtintą imperatyviają įstatymo nustatytą statybos rangos sutarties šalių

³³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. sausio mėn. 31 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-18/2011.

³⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. vasario mėn. 10 d. nutartis civilinėje byloje 3K-3-55/2009.

bendradarbiavimo (kooperavimosi) sutarties vykdymo metu pareigą³⁵. Kaip matyti iš nurodytos kasacinio teismo praktikos, rangos teisiniuose santykiuose bendradarbiavimas yra itin svarbus prievolių vykdymo elementas, kadangi šalims nebendradarbiaujant nepavyktų tinkamai įvykdyti iš rangos sutarčių kylančių prievolių, t.y. neįgyvendinus bendradarbiavimo principo, nebūtų įgyvendinamas ir tinkamo prievolės vykdymo principas.

Autoriaus nuomone, nepaisant to, kad bendradarbiavimas ir tinkamas prievolių vykdymas LR CK įtvirtinti kaip atskiri prievolių vykdymo principai, tačiau juos reikėtų taikyti ir aiškinti sistemiskai, kadangi šių principų įgyvendinimas vienas nuo kito priklauso – šalių bendradarbiavimo pareigos įgyvendinimas sąlygoja tinkamą prievolių įvykdymą. Tokią autoriaus poziciją patvirtina ir kasacinio teismo praktika, kurioje akcentuojama, jog „šalims bendradarbiaujant galima užtikrinti, kad prievolė bus įvykdyta tinkamai“³⁶.

2.2. Santykis su realaus prievolės įvykdymo principu

Realaus prievolės įvykdymo principas *expressis verbis* nėra įtvirtintas LR CK, tačiau jis pripažintas teisės doktrinoje³⁷. Šio principo egzistavimą taip pat patvirtina visų pirma LR CK 6.63 bei 6.205 straipsniai, reglamentuojantys atitinkamai skolininko prievolės pažeidimo atvejus bei sutarties neįvykdymą ar netinkamą įvykdymą – minėtose teisės normose aiškiai skiriamas *neįvykdymas* ir *netinkamas įvykdymas*, t.y. prievolės dalyku esančių veiksmų neatlikimas, ar atlikimas, tačiau pažeidžiant jiems keliamus reikalavimus.

Realaus prievolės įvykdymo principas reiškia tai, jog skolininkas savo pareigą įvykdytų natūra, t.y. atliktų prievolės dalyku esančius veiksmus, arba nuo jų susilaikytų. Pirmiausiai tai suponuoja draudimą vienašališkai atsisakyti vykdyti prievolę ar pakeisti jos įvykdymo sąlygas (LR CK 6.59 straipsnis).

Pasak R. Balčikonio, bendros mokslininkų nuomonės, koks tinkamo prievolės įvykdymo ir realaus prievolės įvykdymo principų santykis, nėra. Rusijos teisės specialistas N. Krasanovas teigia,

³⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. gruodžio mėn. 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-565/2011.

³⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. lapkričio mėn. 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-487/2008; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. lapkričio mėn. 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-558/2008.

³⁷ Civilinė teisė : vadovėlis / P. Vitkevičius...[et. al.]. Kaunas: Vija, 1998. p. 413; Juozas Šatas. Prievolių teisinis reguliavimas vidaus ir tarptautinėje komercijoje: mokomoji knyga. Kaunas: Technologija, 1999. p. 20.

„kad sąvoka tinkamas įvykdymas apima ir realų sutarties įvykdymą“³⁸. Rusijos teisininkas A. A. Venediktovas mano priešingai – „realus įvykdymas apima tinkamą įvykdymą“³⁹. Rusų mokslininkas M. Braginskis nurodo, „kad tai nesuderinamos sąvokos, nes apibūdina skirtingus sutarties vykdymo požymius“⁴⁰. Tuo tarpu rusų mokslininkai J. Dorenkova ir M. Krotovas teigia, „kad šie principai yra savarankiški, tačiau priklausomi vienas nuo kito“⁴¹.

N. Krasanovui galime pritarti tik iš dalies, kadangi, vadovaujantis pastarojo nuomone, turėtume pripažinti subordinacinį tinkamo prievolės įvykdymo ir realaus prievolės įvykdymo principų ryšį, nors šios sąvokos apibūdina skirtingus įvykdymo požymius. Prievolės įvykdymas bus realus, jei prievolė įvykdyta tinkamai, tačiau jei prievolė įvykdyta netinkamai, tai dar nereiškia, kad ji neįvykdyta ir realiai.

Su A. A. Venediktovo nuomone nesutinkame visiškai, kadangi šis mokslininkas teigia siauresnę sąvoką – realų įvykdymą – apimant platesnę sąvoką – tinkamą įvykdymą. Be to, pastarasis taip pat akcentuoja subordinacinį analizuojamų prievolių vykdymo principų ryšį.

Autoriaus nuomone, pritartina J. Dorenkovos ir M. Krotovo pozicijai. Visų pirma, kaip minėta, įstatymų leidėjas pabrėžė tinkamo prievolės įvykdymo bei realaus prievolės įvykdymo principų savarankiškumą LR CK 6.63 ir 6.205 straipsniuose apibrėždamas skolininko prievolės pažeidimo atvejus bei sutarties neįvykdymą ar netinkamą įvykdymą. Pažymėtina, kad tokia įstatymų leidėjo pozicija išdėstyta visame LR CK, kaip prievolės neįvykdymo atvejus nurodant tiek neįvykdymą, tiek netinkamą įvykdymą, pvz. LR CK 6.71, 6.90, 6.217 ir kt. straipsniai. Antra, egzistuojančias šių principų sąsajas pastebėsime analizuodami prievolių neįvykdymo ar netinkamo įvykdymo pasekmes. Prievolės neįvykdymo atveju, LR CK nustato kreditoriui alternatyvą pasirinkti reikalauti prievolės įvykdymo arba netesybų. Tuo tarpu prievolės netinkamo įvykdymo atveju, kreditorius gali reikalauti iš skolininko tiek faktinių veikslių atlikimo, tiek netesybų kartu (skolininkui praleidus prievolės įvykdymo terminą)⁴².

Visgi svarbiausias tinkamo prievolės įvykdymo bei realaus prievolės įvykdymo principų sąlyčio taškas, autoriaus manymu, yra tai, jog tinkamai įvykdyta prievolė visada bus įvykdyta ir realiai, tačiau realus prievolės įvykdymas neužtikrina tinkamo jos įvykdymo (pavyzdžiui pagal sutarties sąlygas perdavus netinkamos kokybės daiktą, netinkamą kiekį, praleidus terminą ir pan.). Iš

³⁸ Rolandas Balčikonis. Sutarčių vykdymo teisinės problemos: esminis sutarties pažeidimas. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius, 2004. P. 33.

³⁹ Ten pat.

⁴⁰ Ten pat.

⁴¹ Ten pat.

⁴² Ten pat.

to seka subordinacinių ryšių paneigimas. Be to, pastebime, kad apie realaus prievolės įvykdymo principo veikimą galime kalbėti tik esant tinkamo prievolių įvykdymo principo pažeidimui. Tai suponuoja didesnę šio principo reikšmę bei svarbesnį vaidmenį prievolių teisėje.

3. Tinkamo prievolės vykdymo principo elementai ir jų turinys

Pirmajame darbo skyriuje išsiaiškinus tinkamo prievolės vykdymo principo sampratą ir elementus – tai yra prievolės įvykdymo subjektai, prievolės įvykdymo dalykas, prievolės įvykdymo būdas, prievolės įvykdymo vieta, prievolės įvykdymo terminas – bei atskleidus šio principo santykį su kitais prievolių vykdymo principais, toliau pereisime prie konkrečių principo elementų turinio analizės. Pažymėtina, kad didžiausias dėmesys bus skiriamas problematiškiausiu elementu laikytinam prievolės įvykdymo dalykui. Tačiau priminsime, kad minėti elementai yra kumuliatyvūs, t.y. nei vieno iš jų įvykdymas negali turėti trūkumų siekiant tinkamai įvykdyti prievolę, o kiekvieno jų svarba konkrečios sutarties vykdymo metu gali kisti.

3.1. Tinkami subjektai

Prievolės šalimis yra skolininkas, privalantis atlikti kitos šalies naudai tam tikrą veiksmą arba susilaikyti nuo jo, ir kreditorius, turintis teisę reikalauti iš skolininko, kad šis įvykdytų savo pareigą (LR CK 6.1 straipsnis). Kitaip tariant, „prievolė sieja konkretų skolininką su konkrečiu kreditoriumi, skolininkas privalo įvykdyti prievolę (perduoti daiktą, atlikti darbą, suteikti paslaugas ir t.t.) ne bet kuriam asmeniui, o būtent kreditoriui“⁴³. Atsižvelgiant į tai, dažniausiai prievolės šalys ir prievolės įvykdymo subjektai sutampa. Tačiau LR CK rasime atvejų, kuomet iš skolininko veiksmų atlikimo naudą gali gauti trečiasis asmuo, nesantis prievolės šalimi, pavyzdžiui turizmo paslaugų teikimas (LR CK 6.747 straipsnis), turto patikėjimas (LR CK 6.953 straipsnis), draudimas (LR CK 6.987 straipsnis). Be to, prievolės šalių bei prievolės įvykdymo subjektų nesutapimą gali lemti tiek įstatyme numatyti atvejai (pvz. prievolės įvykdymą neveiksnaus kreditoriaus vardu turi teisę priimti neveiksnaus asmens atstovas pagal įstatymą (LR CK 2.10 straipsnio 2 dalis)), tiek teismo sprendimas (pvz. asmens, kurio turtas administruojamas, interesais prievolės įvykdymą turi teisę priimti teismo paskirtas administratorius)⁴⁴. Taigi matome, kad įstatymų leidėjas, įtakotas civilinių teisinių santykių įvairovės, išplečia tinkamų prievolės įvykdymo subjektų ratą. Visgi kyla klausimas, kokiomis aplinkybėmis skolininko prievolės įvykdymas trečiajam asmeniui bus laikomas tinkamu įvykdymu? Kokiais atvejais skolininkas bus laikomu tinkamai įvykdžiusiu prievolę, jei tai už jį atliks trečiasis asmuo?

⁴³ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. Pirmas tomas / V. Mikelėnas... [et al.]; Vilnius : Justitia, 2003. p. 76

⁴⁴ Ten pat.

3.1.1. Prievolės įvykdymas trečiajam asmeniui

Bendroji taisyklė, nustatanti asmenį, kuriam turi būti įvykdyta prievolė, įtvirtinta LR CK 6.44 straipsnio 1 dalyje. Ji numato, kad prievolė turi būti įvykdyta kreditoriui arba jo atstovui, taip pat kreditoriaus paskirtam asmeniui arba asmeniui, kuris įstatymų ar teismo yra įpareigotas priimti prievolės įvykdymą. Kaip minėta, skolininko prievolės įvykdymo tinkamumą asmeniškai kreditoriui suponuoja pati prievolės samprata. Prievolės įvykdymas kreditoriaus atstovui taip pat laikomas tinkamu, kadangi asmenys turi teisę sudaryti sandorius per atstovus (LR CK 2.132 straipsnio 1 dalis), o atstovų sudaryti sandoriai atstovaujamoju vardu, atskleidžiant atstovavimo faktą, tiesiogiai sukuria, pakeičia ar panaikina atstovaujamojo civilines teises ir pareigas (LR CK 2.133 straipsnio 1 dalis). Pažymėtina, kad prievolės įvykdymas laikomas sandoriu, kadangi pakeičia jos šalių teises ir pareigas, tai pripažįstama ir kasacinio teismo praktikoje⁴⁵. Prievolės įvykdymą tinkamu laikysime ir tais atvejais, kai ji bus įvykdyta kreditoriaus paskirtam asmeniui, kadangi toks įvykdymas atitiks kreditoriaus interesus. Asmenimis, įstatymo ar teismo įpareigotais priimti prievolės įvykdymą, atitinkamai galėtume laikyti neveiksnaus kreditoriaus atstovą pagal įstatymą arba asmens, kurio turtas administruojamas, teismo paskirtą turto administratorių. Taigi prievolės įvykdymas visais aukščiau nurodytais atvejais bus laikomas tinkamu ir sukels teisinės pasekmes – prievolė pasibaigs (LR CK 6.123 straipsnio 1 dalis).

Visgi pabrėžtina, kad skolininkui taikomi vidutiniškai apdairaus ir rūpestingo asmens elgesio standartai, todėl pastarasis turėtų įsitikinti, ar asmuo, priimančias prievolės įvykdymą, turi tam teisę, t.y. pareikalauti pateikti kreditoriaus įgaliojimą, paskyrimą patvirtinantį dokumentą, asmens dokumentą ir pan. Teismų praktikoje išaiškinta, jog vien aplinkybė, kad kreditorių ir prievolės įvykdymą priėmusį asmenį sieja giminystės ryšys, neleidžia teigti, kad pastarasis buvo jo atstovas ar paskirtas asmuo, ar įstatymų arba teismo įpareigotas priimti prievolės įvykdymą⁴⁶. Taigi skolininkui nebus pakankamai apdairiam ir rūpestingam bei įvykdžius prievolę neturėjusiam teisės jo priimti asmeniui, bus laikoma, kad skolininkas prievolės įvykdymui pasitelkė trečiuosius asmenis, todėl turės atsakyti už jų veiksmus (LR CK 6.38 straipsnio 4 dalis). Jei asmuo, neturėjęs teisės priimti prievolės įvykdymą, jo neperduos tikrajam kreditoriui, skolininko prievolė nepasibaigs. Tokiu atveju skolininkas įgis teisę išsireikalauti perduotą įvykdymą nepagrįstą praturtėjimą ar turto gavimą reglamentuojančių teisės normų pagrindu.

⁴⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. birželio mėn. 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-257/2010.

⁴⁶ Lietuvos apeliacinio teismo 2003 m. gruodžio mėn. 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-320/2003.

Būtina pažymėti, kad kreditoriaus ir skolininko interesų pusiausvyros subalansavimui skirtas LR CK 6.46 straipsnis, kuris nustato skolininko teisę sustabdyti prievolės įvykdymą. Tai galima padaryti esant dviems kumuliatyviems pagrindams, nurodytiems minėto straipsnio 1 dalyje: 1) skolininkas turi pakankamą ir protingą pagrindą abejoti, ar asmuo, kuriam turi būti įvykdyta prievolė, turi teisę priimti jos įvykdymą; ir 2) skolininko reikalavimu šis asmuo nepateikia reikiamų reikalavimo teisės buvimo įrodymų.

Tarkime, „asmuo teigia, kad kreditorius jam perleido reikalavimo teisę, bet nepateikia tą patvirtinančių įrodymų“⁴⁷. Skolininkas, remdamasis LR CK 6.46 straipsnio 1 dalimi, sustabdo prievolės vykdymą, kol išaiškės tikrasis kreditorius. Pasak V. Mikelėno, tokiu atveju skolininkas „privalo imtis visų jam prieinamų priemonių, kad būtų nustatytas asmuo, turintis teisę priimti prievolės įvykdymą, o ne pasyviai laukti. Priešingu atveju skolininką bus galima pripažinti pažeidusiu prievolę“⁴⁸. Tačiau autoriaus manymu, tokiu būdu būtų pažeista prievolės šalių interesų pusiausvyra, be pagrindo suteikiant prioritetą kreditoriaus interesams. Šiuo atveju skolininkas, siekdamas tinkamai įvykdyti prievolę, susidurtų su sunkumais dėl kreditoriaus aplaidaus pareigų vykdymo ar jų nevykdymo. Kaip yra pažymėjęs Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, pagal įstatymą pareigą bendradarbiauti turi tiek skolininkas, tiek kreditorius⁴⁹. Atsižvelgiant į tai, manytina, jog būtų neproporcinga skolininkui nustatyti papildomą pareigą ieškoti tikrojo kreditoriaus, naujam kreditoriui nebendradarbiaujant, taip pat pažeidžiant LR CK 6.109 straipsnio 7 dalyje nustatytą pareigą. Tokioje situacijoje skolininko prievolės įvykdymas pradiniam kreditoriui turėtų būti laikomas tinkamu (LR CK 6.106 straipsnio 1 dalis).

Atkreiptinas dėmesys, kad skolininko prievolės pasibaigimą lems ir tokios situacijos, kuomet prievolė bus įvykdyta asmeniui, skolininko atžvilgiu neturinčiam reikalavimo teisės. Tai išimtis iš LR CK 6.44 straipsnio 1 dalyje nustatytos taisyklės, įtvirtintos LR CK 6.44 straipsnio 2 dalyje bei 6.45 straipsnyje.

LR CK 6.44 straipsnio 2 dalyje numatyti du alternatyvūs pagrindai, kuriems esant, prievolės įvykdymas asmeniui, neturinčiam teisės priimti jos įvykdymą, laikomas tinkamu prievolės įvykdymu. Tai kreditoriaus patvirtinimas dėl prievolės įvykdymo arba faktinis prievolės įvykdymo gavimas iš asmens, priėmusio prievolės įvykdymą, tačiau neturėjusio tam teisės. Pirmuoju atveju esminė reikšmė suteikiama subjektyviam kriterijui – kreditoriaus valiai. Tai suprantama, kadangi

⁴⁷ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. Pirmas tomas / V. Mikelėnas... [et al.]; Vilnius : Justitia, 2003. P. 79.

⁴⁸ Ten pat.

⁴⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. vasario mėn. 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-55/2009.

civiliniai teisiniai santykiai grindžiami autonomijos, nesikišimo į privačius santykius principais. Kreditorius laisvas apsispręsti, ar patvirtinti prievolės įvykdymą, kurio jis asmeniškai nepriėmė. Priešinga yra skolininko padėtis, kuris tiesiogiai suinteresuotas įvykdytos prievolės patvirtinimu. Pastarajam nepasirūpinus tinkamą prievolės įvykdymą patvirtinančiais įrodymais, teismo ginčo atveju, gynyba prieš antrą kartą įvykdyti prievolę reikalaujantį kreditorių būtų itin sudėtinga dėl įrodymų neturėjimo. Akcentuotina, kad prievolės įvykdymo patvirtinimo išdavimo, t.y. kreditoriaus valios išreiškimo dėl prievolės įvykdymo, tvarką ir formas reglamentuoja LR CK 6.65 straipsnis. Šiame straipsnyje įtvirtinta kreditoriaus pareiga priimant prievolės įvykdymą duoti skolininkui pakvitavimą apie dalinį ar visišką prievolės įvykdymą, grąžinti skolą patvirtinantį dokumentą. Pakvitavimu laikytinas rašytinės formos dokumentas⁵⁰ ar įrašas grąžinamame skolos dokumente, kuriuo patvirtinamas prievolės ar jos dalies įvykdymo faktas, jame nurodomos kitos reikšmingos prievolės įvykdymo aplinkybės, pvz. įvykdymo laikas, vieta. Kreditorius, išduodamas pakvitavimą, turi būti itin atidus bei tiksliai užfiksuoti visas prievolės įvykdymo aplinkybes, kadangi su šiuo veiksmu LR CK 6.123 straipsnio 2 dalis sieja netinkamo prievolės įvykdymo įrodinėjimo pareigos perkėlimą kreditoriui. Pažymėtina, jog pakvitavimas nepakeičia prievolės šalių siejančių teisinių santykių, o tik patvirtina tam tikrus juridinius faktus, todėl teismų praktikoje⁵¹ pagrįstai nelaikomas sandoriu. Tai suponuoja pakvitavimo ginčijimo negalimumą sandorių negaliojimo pagrindais. Apibendrinant aukščiau išdėstyta, galime teigti, kad kreditorius savo valią patvirtinti prievolės įvykdymą gali išreikšti raštu (duodamas pakvitavimą) bei konkludentiniais veiksmais (grąžindamas skolos dokumentą). Be to, sistemiškai aiškinant LR CK normas, manytina, jog prievolės įvykdymo patvirtinimo formai *mutatis mutandis* taikytinas LR CK 1.64 straipsnis.

Kreditoriui gavus faktinį prievolės įvykdymą iš asmens, priėmusio prievolės įvykdymą, tačiau neturėjusio tam teisės, skolininkas taip pat bus laikomas tinkamai įvykdžiusiu prievolę (LR CK 6.44 straipsnio 2 dalis). Sutinkame su dr. E. Baranausko nuomone, kad tokiu atveju būtų neteisinga prievolės įvykdymą laikyti netinkamu. Skolininkui atlikus prievolės dalyku esančius veiksmus, nors ir su nurodytu trūkumu, o kreditoriui gavus visą siektą naudą, prievolė turi pasibaigti, nes kreditoriaus interesai išlieka nepažeisti. Tačiau pabrėžtina, jog, autoriaus nuomone, kreditorius faktinį prievolės įvykdymą iš asmens, priėmusio prievolės įvykdymą, tačiau neturėjusio

⁵⁰ Pakvitavimo rašytinę formą lemia LR CK 6.65 straipsnio formuluotė bei pakvitavimo paskirtis (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. gruodžio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-594/2009).

⁵¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. birželio mėn. 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-257/2010.

tam teisės, turi gauti be jokių kitų prievolės įvykdymo trūkumų, t.y. skolininko prievolė baigsis ne nuo jos įvykdymo trečiajam asmeniui, o nuo faktinio prievolės įvykdymo gavimo.

Trečiąją išimtį įtvirtinančio LR CK 6.45 straipsnio 1 dalis nustato, jog kai prievolė įvykdoma asmeniui, kurį skolininkas dėl kreditoriaus kaltės pagrįstai ir sąžiningai laiko tikroju kreditoriumi, skolininkas atleidžiamas nuo prievolės įvykdymo kreditoriui, jeigu įrodo, kad suklydo sąžiningai. Iš minėtos normos formuluotės matome, kad prievolės įvykdymą trečiajam asmeniui laikysime tinkamu tik esant visoms šioms sąlygoms: 1) skolininko suklydimas yra pagrįstas ir sąžiningas; 2) suklydimą lemia kreditoriaus kaltė; 3) skolininkas įrodo suklydimą esant sąžiningu. Pirmoji sąlyga reikalauja skolininko nežinojimo, kad prievolės įvykdymą priima neturintis tam teisės asmuo. Antroji sąlyga sietina su kreditoriaus neveikimu arba netinkamu veikimu, lėmusiu tokį skolininko nežinojimą. Tuo tarpu trečioji sąlyga paskirsto šalims įrodinėjimo našta, kuri šiuo atveju tenka skolininkui. Pavyzdžiui, skolininkui tiksliai vykdant sutartyje numatytas prievoles bei neturint papildomos informacijos, pastarasis negali žinoti apie reikalavimo teisės į jį perleidimą, todėl prievolės įvykdymas pirminiam kreditoriui laikytinas tinkamu. Nurodytina, kad skolininko prievolės įvykdymo tariamam kreditoriui pasekmės numatytos LR CK 6.45 straipsnio 2 dalyje. Ji nustato, kad tariamas kreditorius, priėmęs prievolės įvykdymą, privalo visa, ką yra gavęs, gražinti tikrajam kreditoriui arba skolininkui pagal šios knygos XX skyriaus taisykles. Autoriaus manymu, ši teisės norma netikslingai suteikia teisę tariamam kreditoriui pasirinkti, gautą prievolės įvykdymą gražinti tikrajam kreditoriui ar skolininkui. Jei tariamas kreditorius gautą įvykdymą perduoda tikrajam kreditoriui, pastarasis gauna siektą naudą, skolininkas laikomas tinkamai įvykdžiusiu prievolę, todėl šiuos tris asmenis siejė teisiniai santykiai pasibaigia vieninteliu tariamo kreditoriaus veiksmu. Tačiau bereikalingų problemų gali kilti prievolės įvykdymo gražinimo skolininkui atveju. Tuomet skolininkas jau bus atleistas nuo pirminės prievolės įvykdymo tikrajam kreditoriui, taip pat susigrąžins prievolės įvykdymą iš tariamo kreditoriaus, tikrasis kreditorius negaus absoliučiai jokio prievolės įvykdymo, o pirminė prievolė vis vien bus laikoma įvykdyta tinkamai ir pasibaigs. Be abejonės, tokios situacijos negali būti toleruojamos, todėl tikrasis kreditorius galės išsireikalauti iš skolininko prievolės įvykdymą nepagrįstą praturtėjimą ar turto gavimą reglamentuojančių teisės normų pagrindu. Taigi tariamo kreditoriaus prievolės įvykdymo gražinimo skolininkui atveju, bus reikalingi mažiausiai dviejų šalių veiksmai, be to, tikrajam kreditoriui bus apsunkintas prievolės įvykdymo gavimas, kadangi šiuo atveju jo nebeužteks priimti, o reikės išsireikalauti. Visos šios painiavos būtų galima išvengti LR CK 6.45 straipsnio 2 dalį suformulavus „*tariamasis kreditorius, priėmęs prievolės įvykdymą, privalo visa, ką yra gavęs, gražinti tikrajam kreditoriui arba*

skolininkui pagal šios knygos XX skyriaus taisyklės“. Tokia normos konstrukcija logiškai derėtų ir su LR CK 6.237 straipsnio 1 dalyje bei 6.242 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta sąvoka „kito asmens sąskaita“, kadangi prievolės įvykdymas priklauso kreditoriui, t.y. tariamas kreditorius gauna naudą tikrojo kreditoriaus sąskaita.

Taigi išanalizavus prievolės įvykdymo trečiajam asmeniui atvejus, galime teigti, kad toks prievolės įvykdymas bus laikomas tinkamu esant išreikštai kreditoriaus valiai (paskyrus asmenį prievolės įvykdymui priimti, patvirtinus prievolės įvykdymą), tam tikrais atvejais – kaltei, įstatymo pagrindui ar teismo sprendimui, arba faktiškai gavus įvykdymą iš trečiojo asmens, priėmusio prievolės įvykdymą, tačiau neturėjusio tam teisės. Pažymėtina, kad LR CK taip pat reglamentuoja trečiojo asmens, nepriėmusio prievolės įvykdymo iš skolininko, teisę įvykdyti prievolę kreditoriui. Atsižvelgiant į šios teisės savarankiškumą, ji bus nagrinėjama kitame darbo poskyryje.

3.1.2. Trečiojo asmens prievolės įvykdymas

Minėta, jog prievolė sieja konkrečius asmenis, todėl pagal bendrą taisyklę prievolę turi įvykdyti pats skolininkas. Tačiau kreditoriaus interesų apsaugai ir civilinės apyvartos pagreitinimui įstatyme nustatyta, kad prievolę už skolininką kreditoriui visiškai ar iš dalies gali įvykdyti trečiasis asmuo, galintis tai padaryti dėl įvairių priežasčių tiek skolininko prašymu, tiek savo iniciatyva (CK 6.50 straipsnio 1 dalis)⁵². „Šiam veiksmui atlikti nereikalingas skolininko įgaliojimas ar perįgaliojimas“⁵³. „Trečiajam asmeniui, įvykdžiusiam prievolę, pereina kreditoriaus teisės, susijusios su skolininku (LR CK 6.50 straipsnio 3 dalis). Tai reiškia, kad kai trečiasis asmuo įvykdo prievolę už skolininką, pirminė prievolė, siejusi kreditorių ir skolininką, pasibaigia, o jos pagrindu atsiranda nauja, regresinė prievolė, t. y. skolininko prievolė sumokėti asmeniui tai, ką jis už skolininką sumokėjo pradiniam kreditoriui“⁵⁴.

Daugeliu atvejų kreditoriui neturi reikšmės, prievolę įvykdo pats skolininkas, ar trečiasis asmuo. Visgi LR CK 6.50 straipsnio 1 dalyje numatyti trečiojo asmens teisės įvykdyti prievolę už skolininką ribojimai. Šią teisę gali riboti šalių susitarimas arba asmeninis prievolės pobūdis. Pripažįstant sutarčių laisvės principą, šalys gali susitarti dėl bet kokių jos sąlygų, neprieštarujančių

⁵² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. rugsėjo mėn. 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-369/2010.

⁵³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. rugsėjo mėn. 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-476/2006.

⁵⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. balandžio mėn. 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-151/2010.

imperatyvioms įstatymų nuostatomis, įskaitant ir asmeninį skolininko prievolės įvykdymą. Skolininkas taip pat įpareigotas asmeniškai įvykdyti prievolę, kai to reikalauja jos esmė. Tokiais pavyzdžiais dažniausiai bus prievolės, kurių įvykdymui reikalinga atitinkama kvalifikacija ar gebėjimai, pvz. gydytojo, teisininko, kūrinio autoriaus ir pan. Visais šiais atvejais akivaizdu, kad prievolės dalyku esančius veiksmus tinkamai gali atlikti tik pats skolininkas dėl individualių jo savybių. Tai užtikrina kreditoriaus teisių ir interesų apsaugą.

Tuo tarpu skolininko interesų apsaugai skirta LR CK 6.50 straipsnio 2 dalis, nustatanti, kad kreditorius negali priimti prievolės įvykdymo iš trečiojo asmens, jeigu skolininkas pranešė⁵⁵ kreditoriui prieštaraujantis tokiam įvykdymui. Tokį skolininko interesą gali lemti pastarajam svarbus kreditoriaus asmuo. Pavyzdžiui, UAB „A“ ir UAB „B“ rinkoje yra konkurentės. UAB „A“ įvykdo UAB „B“ prievolę UAB „C“. Tokiu būdu UAB „A“ įgyja reikalavimo teisę į UAB „B“, kurią gali panaudoti spaudimo ar kitais tikslais. Papildomos teisės kreditoriams suteikiamos ir LR įmonių bankroto įstatyme⁵⁶ (toliau – LR ĮBĮ) – teisė inicijuoti bankroto bylos iškelimą (LR ĮBĮ 5 straipsnio 1 dalies 1 punktas), nesutikti su taikos sutarties bankroto byloje sudarymu (LR ĮBĮ 28 straipsnis) ir pan. Taigi matome, kad tokiu atveju, susiklosčius atitinkamoms faktinėms aplinkybėms, UAB „A“ įgis priemonę pašalinti iš rinkos konkurentą UAB „B“ inicijuojant bankroto bylos iškelimą, taip pat lemiant šios bendrovės likvidavimą (LR ĮBĮ 30 straipsnio 2 dalis), o ne bankroto bylos nutraukimą (LR ĮBĮ 27 straipsnio 1 dalies 3 punktas).

Pažymėtina, kad trečiojo asmens teisės įvykdyti prievolę už skolininką ribojimai gali būti numatyti ir specialiuose įstatymuose. Teismų praktikoje pažymima, kad esant iškeltai bankroto bylai, turi būti vadovaujama ne tik CK 6.50 straipsnyje įtvirtinta bendraja norma, bet ir specialiosiomis normomis, įtvirtintomis LR ĮBĮ 10 straipsnio 7 dalies 3 punkte. Šioje nuostatoje įtvirtinta taisyklė, draudžianti vykdyti visas finansines prievoles, neįvykdytas iki bankroto bylos iškelimo. „Vadovaujantis šia norma bankrutuojančiai įmonei draudžiama vykdyti visas finansines prievoles. Šis draudimas taikytinas ir trečiajam asmeniui, kai pastarasis ima vykdyti bankrutuojančios įmonės prievoles be kreditoriaus sutikimo po bankroto bylos iškelimo“⁵⁷. Atkreiptinas dėmesys, jog šiuo atveju yra reikalingas ne skolininko prieštaravimo nebuvimas, tačiau

⁵⁵ Sistemiškai aiškinant LR CK normas, manytina, kad LR CK 6.50 straipsnio 2 dalyje numatytas skolininko prieštaravimas turi būti išreikštas jau po sutarties sudarymo, kadangi trečiojo asmens teisės įvykdyti prievolę už skolininką ribojimas, aptartas sutartyje, reglamentuojamas LR CK 6.50 straipsnio 1 dalyje. Autoriaus manymu, tokiu teisiniu reguliavimu skolininko padėtis yra nepagrįstai apsunkinama, kadangi jis objektyviai negali žinoti apie trečiųjų asmenų ketinimus įvykdyti jo prievolę, o kreditoriui nenustatyta pareiga apie tai informuoti skolininką.

⁵⁶ Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas (Žin., 2001, Nr. 31-1010).

⁵⁷ Lietuvos apeliacinio teismo 2009 m. kovo 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-252/2009; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2005 m. lapkričio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-583/2005.

kreditoriaus sutikimas. Tokią poziciją taip pat galime pagrįsti LR ĮBĮ 26 straipsnio 3 dalyje numatyta kreditoriaus teise bankroto proceso metu perleisti savo reikalavimą kitiems asmenims. Kitaip tariant, finansinio reikalavimo perleidimui bankroto byloje būtina, jog kreditorius dėl to išreikštų savo valią.

Nurodytina, kad net ir esant skolininko prieštaravimui, kreditorius privalo priimti prievolės įvykdymą iš trečiojo asmens, jei kreditorius nukreipė išieškojimą į skolininko turtą ir dėl to trečiasis asmuo gali netekti tam tikrų teisių į tą turtą (LR CK 6.51 straipsnio 1 dalis). Kaip matome, šia teisės norma ginami trečiųjų asmenų interesai.

Palyginus LR CK bei tarptautinių aktų (UNIDROIT, PECL ir DCFR) reglamentavimą prievolės vykdymo subjektų atžvilgiu, pastebėsime, jog juose įtvirtintos šiek tiek skirtingos taisyklės. Štai UNIDROIT 9.2.6 straipsnis nustato, kad neturėdamas kreditoriaus leidimo, skolininkas gali susitarti su trečiuoju asmeniu, jog pastarasis įvykdys prievolę kreditoriui vietoje skolininko, išskyrus atvejus, kai prievolė bus išimtinai asmeninio pobūdžio, tačiau ir tokiu atveju kreditorius išlaikys reikalavimo teisę į patį skolininką. Skirtumas nuo LR CK čia yra tas, jog nieko nekalbama apie trečiojo asmens teisę *savo iniciatyva* įvykdyti prievolę už skolininką, o priešingai – trečiasis asmuo gali įvykdyti prievolę už skolininką būtent pastarojo iniciatyva. Panašia logika, kaip ir UNIDROIT, apibrėžiamas trečiojo asmens prievolės įvykdymas ir PECL 7:106 bei DCFR III. - 2:107 straipsniuose, numatančiuose, kad kreditorius negali atsakyti priimti prievolės įvykdymo iš trečiojo asmens, jei pastarasis turi *skolininko sutikimą*. Taigi šiuo atveju reikalinga ne skolininko iniciatyva, tačiau jo valios išreiškimas. Priminsime, kad LR CK pagal bendrąją taisyklę suteikia teisę trečiajam asmeniui įvykdyti prievolę už skolininką nesant jo prieštaravimo. Atsižvelgiant į aukščiau minėtas trečiojo asmens, įvykdžiusio prievolę už skolininką, galimybes piktnaudžiauti įgyta reikalavimo teise, konstatuotina, jog LR CK reglamentavimas taisytinus nurodytų tarptautinių teisės aktų pavyzdžiu siekiant tinkamiau apsaugoti skolininko interesus ir apriboti galimus nesąžiningų trečiųjų asmenų piktnaudžiavimo atvejus.

Apibendrinant aukščiau išdėstytą, galime teigti, kad LR CK įtvirtintas prievolės vykdymo subjektų reglamentavimas gina tiek kreditoriaus, tiek skolininko, tiek trečiųjų asmenų interesus. Tačiau būtina akcentuoti, kad LR CK teisinis reguliavimas tobulintinas siekiant užtikrinti visų teisinių santykių dalyvių teisių visapusišką apsaugą ir interesų pusiausvyrą.

3.2. Tinkamas dalykas

Prievolės dalyku laikytini bet kokie skolininko veiksmai, turtas, atitinkantys LR CK 6.3 straipsnyje įtvirtintus teisėtumo, apibrėžtumo ir įmanomumo reikalavimus. Kitaip tariant, tai yra ta nauda, kurią siekia gauti kreditorius skolininkui įvykdžius prievolę. Civilinėje apyvartoje tai dažniausiai bus daiktai, paslaugos, pinigai. Atsižvelgiant į tai, jog šalys prievolinius teisinius santykius sukuria iš esmės siekdamos patenkinti tam tikrus savo interesus, t.y. gauti norimą naudą skolininkui įvykdžius prievolės dalyku esančius veiksmus, perdavus turtą ir pan., manytina, kad tinkamas prievolės įvykdymo dalykas yra esminis tinkamo prievolės įvykdymo principo elementas. Pastarojo turiniui atskleisti toliau bus analizuojami keturi jo požymiai – kiekis, kokybė, komplektiškumas ir asortimentas.

3.2.1. Tinkamas kiekis

Tinkamas prievolės įvykdymo dalyko kiekis reiškia tai, jog skolininkas privalo perduoti kreditoriui sutartimi numatytą turto kiekį ar atlikti tam tikrą skaičių veiksmų. Šis dalyko požymis yra ypač aktualus pirkimo-pardavimo sutartyse, kadangi susitarimas dėl sutarties dalyko laikytinas esmine sutarties sąlyga. „Ji laikoma suderinta, jei sutarties turinys leidžia nustatyti daikto pavadinimą ir kiekį (CK 6.306 straipsnio 3 dalis), o šalims nesusitarus dėl šios sąlygos pirkimo-pardavimo sutartis laikoma nesudaryta, tokia sutarties spraga negali būti užpildyta teismo (CK 6.195 straipsnis)“⁵⁸. Taigi matome, jog kiekis, kaip dalyko požymis, didelę reikšmę įgyja jau sutarties sudarymo metu.

Nurodytina, jog LR CK 6.329 straipsnio 1 dalyje įtvirtinti reikalavimai parduodamų daiktų kiekiui. Joje numatyta, kad daiktų, kuriuos pardavėjas privalo perduoti pirkėjui, kiekis nustatomas pirkimo-pardavimo sutartyje svorio, kiekio, tūrio ar kitais matais arba pinigais. Sutarties sąlyga dėl daiktų kiekio gali būti šalių suderinta numatant sutartyje tik kiekio nustatymo tvarką. Jeigu sutartis pradėta vykdyti, laikoma, kad ji sudaryta dėl tokio daiktų kiekio, kiek jų pirkėjas faktiškai priėmė. Taigi parduodamų daiktų kiekį galime išreikšti kilogramais, vienetais, litrais ar kitais matais, taip pat pinigais arba tik numatant kiekio nustatymo tvarką, pvz. pardavėjas privalės pateikti tokį daiktų kiekį, kokio pareikalaus pirkėjas. Tam tikrų abejonių gali sukelti paskutinysis minėtos teisės normos

⁵⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. kovo mėn. 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-107/2009; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. liepos mėn. 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-382/2012.

sakinys, numatantis, kad jeigu sutartis pradėta vykdyti, laikoma, kad ji sudaryta dėl tokio daiktų kiekio, kiek jų pirkėjas faktiškai priėmė. Tokiu atveju įmanoma situacija, kuomet sutartį, kuri laikoma nesudaryta, nes šalys nėra susitarusios dėl jos dalykui keliamų būtinų reikalavimų, bus galima vykdyti ir šie veiksmai sukels teisinės pasekmės – sutarties sudarymą. Žvelgiant iš kitos pusės, galėtume teigti, kad šioje teisės normoje įtvirtinta speciali susitarimo dėl daiktų kiekio nustatymo tvarka pagal faktiškai priimtą daiktų kiekį.

Su tinkamu prievolės įvykdymu nagrinėjamu aspektu glaudžiai susijusios sutarties sąlygos dėl daiktų kiekio pažeidimo teisinės pasekmės. Jau išsiaiškinome, kad pristačius šalių sutartą kiekį daiktų prievolė pasibaigs tinkamu įvykdymu. Tačiau kas nutiks, jei dėl kokių nors priežasčių pardavėjas pristatys per mažą arba per didelį kiekį daiktų? Šiems klausimams reglamentuoti skirtas LR CK 6.330 straipsnis. Pirmuoju atveju, t.y. pažeidus sutarties sąlygą dėl kiekio ir pristačius mažesnę daiktų nei sutarta, pirkėjas įgyja teisę arba reikalauti perduoti jam trūkstamus daiktus, arba apskritai atsisakyti priimti daiktus ir sumokėti kainą, o jei kaina sumokėta – reikalauti ją grąžinti ir atlyginti nuostolius (LR CK 6.330 straipsnio 1 dalis). Tuo tarpu antruoju atveju pirkėjas privalo apie tai informuoti pardavėją, o nesulaukęs nurodymų ką daryti su sutartą kiekį viršijusiais daiktais, turi teisę priimti visus daiktus arba atsisakyti priimti sutartą kiekį viršijusius (LR CK 6.330 straipsnio 2 dalis), tačiau jeigu pirkėjas juos priima, privalo sumokėti sutartyje numatyta daiktų kainą (LR CK 6.330 straipsnio 3 dalis). Pastebime, kad LR CK 6.330 straipsnis diferencijuoja prievolės įvykdymo dalyko kiekio pažeidimo teisinės pasekmės. Tai galime pagrįsti pažeidimo pobūdžio skirtumais. Daiktų kiekio trūkumo atveju, prievolės dalykas neatitiks jam keliamų reikalavimų, todėl ir pati prievolė bus laikoma įvykdyta netinkamai. Kitu atveju, skolininkas bus laikomas tinkamai įvykdžiusiu prievolę, kadangi prievolės dalykas tenkins šalių susulygtus reikalavimus, o numatytą kiekį viršijusių daiktų priėmimas galėtų būti kvalifikuojamas kaip sutarties sąlygos dėl daiktų kiekio pakeitimas (LR CK 6.329 straipsnio 1 dalis).

Atkreiptinas dėmesys, kad LR CK 6.333 straipsnio, reglamentuojančio daiktų kokybę, 7 dalis numato, jog laikoma, kad daiktai neatitinka sutarties reikalavimų, jeigu perduotų daiktų *kiekis*, dydis ar svoris neatitinka sutarties sąlygų arba perduotas kitos rūšies, negu numatyta sutartyje, daiktas. Gali susidaryti klaidingas įspūdis, jog daiktų kokybės reikalavimai apima daiktų kiekio reikalavimus. Tačiau savo prigimtimi tai yra visiškai skirtingi prievolės dalyko požymiai, kadangi kiekis apima dalyko kiekybinę sudėtį, išreiškiamą atitinkamais matavimo vienetais (kilogramais, litrais, ir pan.), o kokybė, kaip matysime, orientuoja į tam tikras prievolės dalyko savybes, jų visumą. Atsižvelgiant į tai, manytina, atitinkamai koreguotinos LR CK 6.333 straipsnio nuostatos.

LR CK normos, reglamentuojančios prievolės dalyko kiekį, iš esmės pakartoja tarptautiniuose teisės aktuose įtvirtintas taisykles. Tačiau pastebėtina, jog pastaruosiuose nėra atskirai aptariamoms pirkėjo teisės pardavėjui pristačius mažesnę nei sutartą kiekį daiktų. Šiuo atveju LR CK labiau gina pirkėjo interesus. Didesnio nei sutarto kiekio daiktų pristatymo pasekmės pagal Vienos konvencijos 52 straipsnio 2 dalį bei DCFR IV. A. – 3:105 straipsnio 2 ir 3 dalis nuo numatytųjų LR CK skiriasi tik tuo, jog pirkėjas neprivalo apie tai informuoti pardavėjo. Tuo tarpu DCFR IV. A. – 3:105 straipsnio 4 dalis nustato specialią vartotojų teises ginančią taisyklę, numatančią, jog vartojimo sutartims netaikoma nuostata dėl faktiškai priimtų sutartą kiekį viršijusių daiktų apmokėjimo, jei pirkėjas pagrįstai mano, kad pardavėjas pristatė didesnę nei sutartą kiekį daiktų sąmoningai ir nesuklysdamas, žinodamas, kad viršijantis kiekis nebuvo užsakytas. Taigi ši teisės norma atleidžia vartotojus nuo pareigos sumokėti už neužsakytas prekes. Toks modernus reglamentavimas nulemtas vis dažniau pasitaikančio prekes siūlančių asmenų piktnaudžiavimo, kuomet prekės tiesiog pristatomos jų neužsakiusiems žmonėms, o pastarieji privalo arba už jas sumokėti, arba gražinti, kas pastariesiems sukelia nepatogumų bei atima laiko. Akcentuotina, kad DCFR IV. A. – 3:105 straipsnio 4 dalis gina vartotojų teises ir interesus, tačiau tuo pačiu yra išlaikoma ir abiejų teisinių santykių dalyvių – pardavėjų bei vartotojų – interesų pusiausvyra, nustatant, jog vartotojas atleidžiamas nuo mokėjimo tik susiklosčius tam tikroms aplinkybėms, t.y. pastarojo manymas dėl pardavėjo sąmoningumo pristatant didesnę kiekį prekių nei sutarta turi būti paremtas ne prielaidomis, o protingais pagrindais (angl. *reasonable grounds*).

3.2.2. Tinkama kokybė

Prievolės įvykdymo dalyko kokybė – tai tam tikros savybės ar jų visuma, kurias turi turėti prievolės dalykas. Būtent šios savybės lemia, jog šalys prievolinius santykius sukuria siekdamos įgyti tam tikrus konkrečius daiktus, pasinaudoti konkrečiomis paslaugomis ir pan., bei tokiu būdu patenkinti savo poreikius.

Bendrieji prievolės įvykdymo kokybės reikalavimai nustatyti LR CK 6.41 straipsnyje⁵⁹. Pažymėtina, jog nurodyta teisės norma sistemiškai aiškintina kartu su LR CK 6.197 straipsniu⁶⁰,

⁵⁹ LR CK 6.41 straipsnis numato, kad kai prievolės dalykas yra tik pagal rūšies požymius apibūdintas daiktas, skolininkas turi perduoti tokios pat rūšies, bet ne prastesnės kokybės už vidutinę tokių daiktų kokybę daiktą, jeigu įstatymai ar sutartis nenumato ko kita. Kai prievolės dalykas yra pagal individualius požymius apibūdintas daiktas, skolininkas atsako už bet kokią to daikto kokybės pablogėjimą dėl skolininko kaltės.

⁶⁰ LR CK 6.197 straipsnis numato, kad jeigu sutarties dalyko kokybė nei sutartyje, nei įstatymuose nenustatyta, tai ji turi atitikti protingą ir ne žemesnę už vidutinę kokybę, atsižvelgiant į konkrečias aplinkybes.

reglamentuojančiu sutarties dalyko kokybę. Abiejose teisės normose įtvirtintas vidutinės kokybės reikalavimas, reiškiantis, jog jeigu prievolės įvykdymo ar sutarties dalyko kokybė neaptarta sutartyje ar nenustatyta įstatymu, ji turi būti ne žemesnė už vidutinę. Vidutinė kokybė nustatoma pagal rinkos kriterijus, t.y. pagal pasiūloje esančių daiktų kokybę, o prireikus gali būti skiriama ekspertizė⁶¹. Nurodytina, kad LR CK 6.41 ir 6.197 straipsniai taikytini tik nesant sutarties ar įstatymo reikalavimų kokybei. Toks įstatymų leidėjo pasirinktas teisinio reguliavimo metodas vertintinas teigiamai, kadangi yra neįmanoma detaliam suregulamentuoti visų galinčių kilti teisinių santykių, tačiau būtina apsaugoti pirkėjų teises ir interesus. Visgi jau pati šių normų konstrukcija orientuoja į tai, jog daugeliu atvejų teisės aktuose, reglamentuojančiuose atskiras sutarčių rūšis, rasime privalomus kokybės reikalavimus, be to, dėl kokybės reikšmingumo sutarties šalims, ji dažnai bus nustatyta ir sutartyje. Pažymėtina, jog sutarties šalys nėra visiškai laisvos susitarti dėl bet kokios kokybės, kadangi toks susitarimas turi neprieštarauti imperatyvioms įstatymo normoms (LR CK 6.156 straipsnio 4 dalis). Puikus šio sutarties laisvės principo ribojimo pavyzdys yra LR CK 6.663 straipsnio 2 dalis, nustatanti, kad jeigu įstatymas ar rangos sutartis nustato atliekamų darbų privalomus reikalavimus, rangovas, veikiantis kaip verslininkas, privalo tų reikalavimų laikytis, o rangos sutartyje šalys gali numatyti rangovo pareigą atlikti darbą pagal aukštesnius, nei nustatyti privalomi, reikalavimus. Tai reiškia, jog sutartimi negali būti sulygta žemesnė rangos sutarties darbų kokybė, nei ji nustatyta imperatyviomis teisės aktų normomis.

Kadangi šio darbo tikslas nėra visų kokybės reikalavimus nustatančių normų įvardijimas, analizuosime keletą pačių aktualiausių. Štai LR CK 6.333 straipsnis įtvirtina kokybės reikalavimus parduodamiems daiktams. Jo 1 dalyje išdėstyta bendroji taisyklė, kad pardavėjas privalo perduoti pirkėjui daiktus, kurių kokybė atitinka pirkimo-pardavimo sutarties sąlygas bei daiktų kokybę nustatančių dokumentų reikalavimus. Atkreiptinas dėmesys, kad daikto kokybė turi atitikti tiek sutarties sąlygas, tiek daiktų kokybę nustatančių dokumentų reikalavimus. Vadinas, pardavėjas bus laikomas netinkamai įvykdžiusiu prievolę, jei perduos pirkėjui daiktus, nors ir atitinkančius sutarties sąlygas, tačiau netenkinančius privalomų kokybės reikalavimų. Tokius privalomus reikalavimus gali įtvirtinti tiek nacionaliniai, tiek Europos Sąjungos teisės aktai, pvz. privalomi žaislų kokybės reikalavimai nustatyti 2009 m. birželio 18 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/48/EB dėl žaislų saugos, kuri įgyvendinta 2011 m. balandžio 1 d. Lietuvos Respublikos ūkio ministro įsakymu Nr. 4-174 dėl žaislų saugos techninio reglamento patvirtinimo. Tačiau būtų klaidinga manyti, kad ši taisyklė yra absoliuti. Darbo autoriaus įsitikinimu, jos taikymas neatsižvelgiant į

⁶¹ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. Pirmas tomas / V. Mikelėnas... [et al.]; Vilnius : Justitia, 2003. P. 74.

sutarties šalių tikslus gali nepagrįstai apriboti sutarties laisvės principą. Klausimų nekyla, jei pirkėjas siekia įsigyti kokybės reikalavimus atitinkančias prekes. Tačiau civilinėje apyvartoje dažnos situacijos, kuomet pirkėjas siekia įsigyti būtent nekokybiškas prekes, jas sutaisyti ir pardavus gauti pelną. Manytina, kad tokiu atveju privalomus kokybės reikalavimus nustatančių teisės aktų nuostatos neturėtų būti taikomos, kadangi netinkamos kokybės daikto perdavimas reikš tinkamą prievolės įvykdymą. Atsižvelgiant į tai, būtų logiška, jog LR CK 6.333 straipsnio 1 dalyje kokybės atitikimas sutarties sąlygoms ir kokybę nustatančių dokumentų reikalavimams būtų alternatyvūs, o ne kumuliatyvūs pagrindai. Taip pat nurodytina, kad LR CK 6.333 straipsnio 4 dalis⁶² vis tik sieja pirkėjo tikslus su pardavėjo pareiga perduoti būtent juos atitinkančius kokybės daiktus, tačiau šiuo atveju daiktų kokybę sutartyje turi būti neaparta.

Pastebėtina, kad tinkamas prievolės įvykdymas ypatinga specifika prievolės dalyko kokybės atžvilgiu pasižymi rangos sutartyse. Daugumoje sutarčių rūšių kreditorius nebus atsakingas už prievolės dalyko kokybę, todėl sutartimi ar teisės aktais nustatytą kokybės reikalavimų dažniausiai bus saistomas skolininkas. Tačiau statybos rangos teisinius santykius reglamentuojančios teisės normos nustato specialias pareigas užsakovui, kurių pažeidimas sąlygos atsakomybę už nekokybišką sutarties dalyką ar teisės remtis dalyko kokybės trūkumais praradimą.

Nors LR CK 6.695 straipsnyje⁶³ įtvirtinta taisyklė, kad rangovas atsako užsakovui už statybos rangos darbų kokybę, sutinkame su K. Saukaliene, jog rangovo prievolė užtikrinti darbų kokybę nėra besąlyginė⁶⁴. LR CK 6.689 straipsnio 1 dalis nustato užsakovo teisę kontroliuoti ir prižiūrėti atliekamų statybos darbų eigą ir kokybę, statybos darbų grafiko laikymąsi, rangovo tiekiamų medžiagų kokybę, užsakovo perduodamų medžiagų naudojimą, o to paties straipsnio 4 dalis rangovui, netinkamai vykdžiusiam sutartį, suteikia teisę remtis ta aplinkybe, kad užsakovas nevykdė statybos darbų kontrolės ir priežiūros, tais atvejais, kai tokios kontrolės ir priežiūros pareigą užsakovui nustato įstatymas ar sutartis. Būtent tokią pareigą užsakovui nustato Lietuvos

⁶² LR CK 6.333 straipsnio 4 dalis numato, kad jeigu daiktų kokybę sutartyje neaparta, pardavėjas privalo perduoti pirkėjui tokios kokybės daiktus, kad juos būtų galima naudoti tam, kam jie paprastai naudojami. Tačiau jeigu sutarties sudarymo metu pirkėjas pranešė pardavėjui apie konkretų tikslą, kuriam jis perka daiktus, tai pardavėjas privalo perduoti pirkėjui tokios kokybės daiktus, kad jie tiktų tam konkrečiam tikslui.

⁶³ LR CK 6.695 straipsnis numato, kad rangovas atsako užsakovui už nukrypimus nuo normatyvinių statybos dokumentų reikalavimų, taip pat už tai, kad nepasiekė šiuose dokumentuose ar sutartyje numatytą statybos darbų rodiklių (įmonės gamybinių pajėgumų, atsparumo ir kt.). Kai statiniai ir įrenginiai rekonstruojami, rangovas atsako už statinio ar įrenginio patikimumo, patvarumo ar atsparumo sumažėjimą ar netekimą. Rangovas neatsako už smulkius nukrypimus nuo normatyvinių statybos dokumentų reikalavimų, padarytus užsakovo sutikimu, jeigu įrodo, kad tie nukrypimai neturėjo įtakos statybos objekto kokybei ir nesukels neigiamų pasekmių.

⁶⁴ Kristina Saukalienė. Statybos defektai ir užsakovo atsakomybės už juos problemos // Socialinių mokslų studijos: mokslo darbai. Mykolo Romerio universitetas. 2010, Nr. 2 (6), P. 249.

Respublikos statybos įstatymo⁶⁵ 12 straipsnio 1 dalies 5 punktas, numatantis, kad užsakovas privalo organizuoti ir atlikti statinio statybos techninę priežiūrą. Vadinasi, skolininkas (rangovas) savo pareigų pažeidimą, t.y. netinkamą sutarties įvykdymą, įskaitant sąlygų dėl dalyko kokybės reikalavimų nesilaikymą, gali pateisinti kreditoriaus įstatymuose įtvirtintų pareigų neatlikimu. „Tokios užsakovo atsakomybės už statybos defektus prielaidos kyla ir iš užsakovo pareigos pateikti rangovui statinio projektą, įtvirtinantį užsakovo lūkesčius dėl būsimo statinio (statybos darbų) ir pateikiantį konkrečius tokių lūkesčių įgyvendinimo techninius sprendinius“⁶⁶. Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad nurodytose LR CK ir Lietuvos Respublikos statybos įstatymo normose nėra suderintos sąvokos – LR CK 6.689 straipsnio 1 dalyje nustatyta užsakovo *teisė* kontroliuoti statybos darbų eigą bei kokybę, tuo tarpu Lietuvos Respublikos statybos įstatymo 12 straipsnio 1 dalies 5 punkte minima užsakovo *pareiga* – dėl ko kasacinio teismo praktikoje⁶⁷ pasitaiko ydingų išvadų parenkant užsakovo atsakomybės teisinį pagrindą, juo nurodant LR CK 6.689 straipsnio 1 dalyje įtvirtintos *teisės* pažeidimą.

Kitas nagrinėjamu aspektu reikšmingas rangos teisinių santykių ypatumas – atliktų darbų priėmimas. Praktikoje dažnai pasitaiko atveju, kuomet užsakovui, jau priėmusiam darbus ir pasirašiusiam darbų perdavimo-priėmimo aktą, paaiškėja atliktų darbų trūkumai. Tarp šalių kilus ginčui, rangovai atsisako ištaisyti darbų trūkumus, motyvuodami tuo, jog darbai atlikti tinkamai, t.y. kokybiškai, pagal sutarčių bei teisės aktų nustatytus reikalavimus, o šią aplinkybę patvirtina darbų perdavimo-priėmimo aktai, kuriuose neužfiksuoti darbų trūkumai. Taigi kyla klausimas, kokia yra teisinė darbų perdavimo-priėmimo akto reikšmė ir ar iš tiesų šis aktas yra nenuginčijamas rangovo tinkamo prievolės įvykdymo prievolės dalyko kokybės aspektu įrodymas.

LR CK 6.662 straipsnio 2 dalis numato, kad užsakovas, priimdamas atliktą darbą pastebėjęs darbų trūkumus, gali trūkumų faktą remtis tik tuo atveju, jeigu darbų priėmimo akte ar kitame dokumente, patvirtinančiame darbų priėmimą, tie trūkumai buvo aptarti arba yra numatyta užsakovo teisė reikalavimą dėl trūkumų pašalinimo pareikšti vėliau. Esant štai tokiam teisiniam reguliavimui, gali susidaryti klaidingas išpūdis, jog darbų perdavimo-priėmimo aktas yra dokumentas, iš tiesų neginčijamai įrodantis rangovo tinkamą prievolės įvykdymą. Tačiau, autoriaus nuomone, ši nuostata neturėtų būti aiškinama tik lingvistiškai, kadangi tokiu būdu būtų nepagrįstai apribota rangovo atsakomybė darbų kokybės reikalavimų pažeidimo atveju, dėl tam tikrų aplinkybių neužfiksuojant jų

⁶⁵ Lietuvos Respublikos statybos įstatymas (Žin., 1996, Nr. 32-788).

⁶⁶ Kristina Saukalienė. Statybos defektai ir užsakovo atsakomybės už juos problemos // Socialinių mokslų studijos: mokslo darbai. Mykolo Romerio universitetas. 2010, Nr. 2 (6), P. 251.

⁶⁷ P.vz. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. vasario mėn. 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-135/2006.

specialiame akte. Nurodytina, jog toks pažodinis minėtos teisės normos aiškinimas taip pat prieštarautų įstatymuose įtvirtintos rangovo atliktų darbų kokybės garantijos esmei, kadangi šiuo laikotarpiu ir išryškėja darbų trūkumai, kurie objektyviai negalėjo būti užfiksuoti perdavimo-priėmimo akte. Išdėstytos pozicijos laikosi ir Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, konstatavęs, kad rangovo atsakomybė už darbų kokybę išlieka ir pasibaigus statybos rangos sutarčiai⁶⁸. Atkreiptinas dėmesys, kad kasacinio teismo praktikoje akcentuojama darbų perdavimo-priėmimo akto reikšmė, nurodant, kad „darbų perdavimo-priėmimo aktas yra dvišalis sandoris, sukuriantis šalims atitinkamas teises ir pareigas, todėl turi didelę reikšmę vykdant statybos rangos sutartį: jame fiksuojami nustatyti darbų trūkumai, o jų nenurodymas akte reiškia trūkumų nekonstatavimą, todėl trūkumų faktų vėliau remtis negalima (CK 6.662 straipsnio 2 dalis); su darbų priėmimo faktu susijęs apmokėjimas rangovui už atliktus darbus“⁶⁹, „įstatyme užsakovo pareiga apmokėti už atliktus rangos darbus ir teisė reikšti rangovui reikalavimus dėl atliktų darbų trūkumų siejama su perdavimo-priėmimo akto pasirašymu“⁷⁰. Visgi siekiant abiejų sutarties šalių interesų pusiausvyros, minėtoje nutartyje išaiškinta, kad darbų perdavimo-priėmimo aktas neturėtų būti suabsoliutinamas. Kartu pabrėžtina, kad darbų priėmimo proceso metu užsakovas turi pareigą elgtis rūpestingai, apžiūrėti atlikto darbo rezultata (LR CK 6.662 straipsnio 1 dalis), iš jo įstatymas reikalauja tik normaliai apžiūrėti darbo rezultata bei patikrinti, ar nėra akivaizdžių trūkumų (LR CK 6.662 straipsnio 4 dalis), o neįvykdžius šios pareigos, kyla LR CK 6.662 straipsnio 3 dalyje nustatytos teisinės pasekmės – pastarasis, priėmęs darbą jo nepatikrinęs, netenka teisės remtis darbų trūkumų faktu, kurie galėjo būti nustatyti normaliai priimant darbą (akivaizdūs trūkumai).

Taigi apibendrinant aukščiau išdėstytų rangos teisinius santykius reglamentuojančių normų analizę galime teigti, kad su prievolės įvykdymo kokybe susijusios pareigos nustatomos ne tik skolininkui, tačiau ir kreditoriui. Be to, dėl rangos teisinių santykių specifikos, kreditoriui nevykdant įstatymuose įtvirtintų pareigų, kyla dvejopos teisinės pasekmės. Pirmuoju atveju kreditoriui (užsakovui) gali kilti atsakomybė už nekokybiškai atliktus darbus (nekokybišką darbų rezultata) (pareigos organizuoti ir atlikti statinio statybos techninę priežiūrą pažeidimas). Antruoju atveju kreditorius gali netekti teisės remtis akivaizdžiais kokybės darbų trūkumais (pareigos apžiūrėti darbų rezultata pažeidimas).

⁶⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. lapkričio mėn. 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-469/2010.

⁶⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. birželio mėn. 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-332/2012.

⁷⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. lapkričio mėn. 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-469/2010.

Išanalizavus tarptautinių dokumentų nuostatas, susijusias su prievolės dalyko kokybe, matyti, kad jos padarė didelę įtaką LR CK normoms. Štai PECL 6:108 straipsnyje⁷¹ numatytas vidutinės kokybės kriterijus, kuris įtvirtintas LR CK 6.41 bei 6.197 straipsniuose. Pastarojo straipsnio formuluotė beveik identiška UNIDROIT 5.1.6 straipsnio⁷² formuluotei, įtvirtinančiai prievolės įvykdymo kokybės nustatymo kriterijus. Atsižvelgiant į specifinius Vienos konvencijos reguliuojamus teisinius santykius, t.y. prekių pirkimą-pardavimą, jos 35 straipsnio⁷³ nuostatos atspindi LR CK pirkimą-pardavimą reglamentuojančiose normose, pvz. pardavėjo pareiga pateikti prekes, tinkamas naudoti pirkėjo nurodytu tikslu ir pan. Pažymėtina, kad tarptautiniuose aktuose prievolės įvykdymo kokybės nustatymo kriterijų mažėja, su laiku kinta ir jų pobūdis⁷⁴ – pereinama nuo objektyvių (vidutinės kokybės) prie subjektyvių (kokybės, kurios pagrįstai gali tikėtis kreditorius) reikalavimų. Manytina, kad subjektyvių kriterijų taikymas bei kokybės reikalavimų nustatymas pagal kreditorių lūkesčius padėtų efektyviau užtikrinti jų teises ir interesus, kadangi objektyvūs kriterijai daugeliu atvejų gali skirtis, pvz. vidutinė daiktų kokybė išsivysčiusiose šalyse yra aukštesnė nei mažiau pažangiose valstybėse, jų turinio atskleidimas problematiškas, todėl būtų logiška esminę reikšmę suteikti šalių valiai. Pabrėžtina, kad skolininko interesai taip pat būtų apsaugoti, nes kreditoriaus lūkesčiams keliamas pagrįstumo reikalavimas atsižvelgiant į konkrečias aplinkybes.

⁷¹ PECL 6:108 straipsnis numato, kad jeigu sutartyje prievolės įvykdymo kokybė neaparta, skolininkas privalo pasiūlyti bent vidutinės kokybės įvykdymą.

⁷² UNIDROIT 5.1.6 straipsnis numato, kad jeigu prievolės įvykdymo kokybė nėra nei neužfiksuota sutartyje, nei numatyti jos nustatymo kriterijai, skolininkas privalo įvykdyti prievolę tokios kokybės, kuri yra protinga ir ne žemesnė nei vidutinė tokiomis aplinkybėmis.

⁷³ Vienos konvencijos 35 straipsnis numato, kad pardavėjas privalo pristatyti prekes, kurios kiekiu, kokybe ir aprašymu atitinka sutarties reikalavimus ir kurios sudėtos į tarą ar supakuotos tokiu būdu, kaip reikalaujama sutartyje. Išskyrus atvejus, kai šalys susitarė kitaip, prekės neatitinka sutarties, jeigu jos: netinkamos tikslams, kuriems tokio pat aprašymo prekės paprastai naudojamos; netinkamos bet kokiai konkrečiai paskirčiai, apie kurią pardavėjas tiesiogiai ar netiesiogiai buvo informuotas sutarties sudarymo metu, išskyrus atvejus, kai iš aplinkybių išplaukia, kad pirkėjas nepasikloviė ar kad jam buvo neprotinga pasikliauti pardavėjo kompetentingumu ir samprotavimais; neturi savybių prekių, kurias pardavėjas pateikė pirkėjui kaip pavyzdį ar modelį; nėra sudėtos į tarą ar supakuotos įprastu tokioms prekėms būdu, o jeigu tokio būdo nėra - tai būdu, pakankamu išlaikyti ir išsaugoti prekes.

⁷⁴ Dabartinės UNIDROIT redakcijos 5.1.6 straipsnis pakartoja 1994 m. UNIDROIT redakciją, čia įtvirtinti du kokybės nustatymo kriterijai – protingumas ir ne žemesnė nei vidutinė kokybė. PECL parengti 1999 m., juose įtvirtintas vienas – vidutinės kokybės – reikalavimas. 2009 m. parengtame DCFR II. – 9:108 straipsnis numato, kad tokiu atveju, kai prekių ar paslaugų kokybė negali būti nustatyta iš sutarties sąlygų, taikytinų teisės aktų nuostatų arba praktikos, reikalaujama kokybė yra tokia, kurios kreditorius gali pagrįstai tikėtis tokiomis aplinkybėmis, taigi taip įtvirtintas vienas kokybės nustatymo kriterijus.

3.2.3. Tinkamas komplektiškumas

LR CK, be jau analizuotų tinkamo prievolės dalyko požymių, taip pat nustato komplektiškumo ir asortimento reikalavimus. Šių požymių prasmė suponuoja, kad jais apibūdinami daiktai, t.y. materialūs objektai, todėl jiems keliamus reikalavimus atskleisime pirkimo-pardavimo teisinių santykių kontekste.

LR CK 6.339 straipsnis⁷⁵ numato reikalavimus perduodamų daiktų *komplektiškumui*, o 6.640 straipsnis – daiktų *komplektui*. Iš pirmo žvilgsnio šios sąvokos gali suklaidinti, todėl jas būtina atskirti. Lietuvių kalbos žodyne komplektiškumas apibrėžiamas kaip „komplekto, visų jį sudarančių daiktų buvimas“⁷⁶. Pastebėtina, kad toks išaiškinimas įneša dar daugiau painiavos, tačiau pateikiamas žodžio naudojimo pavyzdys „įvertinama pastatyto kombaino techninė būklė, komplektiškumas“ nukreipia teisinga linkme. Taigi komplektiškumas turi būti suprantamas kaip pagrindinio daikto ir kitų jo komplektuojamųjų detalių visuma. Komplektuojamosios detalės nėra neatskiriama su pagrindiniu daiktu, tačiau yra būtinos jo tinkamam funkcionavimui, pvz. daugumos transporto priemonių tinkamam funkcionavimui reikalingas variklis, elektros prietaisams – elektros laidas ir pan. Akivaizdu, kad be tokių komplektuojamųjų detalių pagrindinis daiktas nebus tinkamas naudoti pagal jo paskirtį, tačiau tai nebus ir kokybės trūkumai. Atsižvelgiant į tai, skiriamas savarankiškas prievolės dalyko požymis – komplektiškumas. Šio požymio egzistavimas patvirtinamas ir kasacinio teismo praktikoje, nurodant, jog „nuostata, kad pardavėjas atsako už bet kokią neatitikimą, reiškia, kad jis atsako už pirkimo–pardavimo sutarties dalyką sudarančių daiktų kiekį, svorį, asortimentą, *komplektiškumą*, kokybę ir kt.“⁷⁷ Tuo tarpu kompletas turi būti suprantamas kaip „visas kokių nors vienos paskirties daiktų rinkinys“⁷⁸. Tai suponuoja dviejų ar daugiau savarankiškų daiktų, kurie gali būti naudojami tiek kartu, tiek atskirai, visumą. Esminis skirtumas nuo komplektiškumo šiuo atveju yra tai, kad daiktai yra savarankiški ir savo funkcinės

⁷⁵ LR CK 6.339 straipsnis numato, kad pardavėjas privalo perduoti pirkėjui daiktus, kurie atitinka pirkimo–pardavimo sutarties sąlygų, nustatančių daiktų komplektiškumą, reikalavimus. Jeigu sutartyje daiktų komplektiškumas neapertas, pardavėjas privalo perduoti daiktus, sukomplektuotus taip, kad jie atitiktų prekybos papročių ir įprastai reiškiamus reikalavimus.

⁷⁶ Lietuvių kalbos žodynas (t. I–XX, 1941–2002): elektroninis variantas / redaktorių kolegija: Gertrūda Naktinienė (vyr. redaktorė), Jonas Paulauskas, Ritutė Petrokienė, Vytautas Vitkauskas, Jolanta Zabarskaitė. – Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2005. Interaktyvus, prieiga internetu: <http://www.lkz.lt/startas.htm>. Prisijungimo laikas 2012-10-18.

⁷⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. kovo mėn. 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-239/2006.

⁷⁸ Lietuvių kalbos žodynas (t. I–XX, 1941–2002): elektroninis variantas / redaktorių kolegija: Gertrūda Naktinienė (vyr. redaktorė), Jonas Paulauskas, Ritutė Petrokienė, Vytautas Vitkauskas, Jolanta Zabarskaitė. – Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2005. Interaktyvus, prieiga internetu: <http://www.lkz.lt/startas.htm>. Prisijungimo laikas 2012-10-18.

paskirties atlikimui jiems nebūtinai kiti komplektą sudarantys daiktai, pvz. baldų komplekto atveju kėdė savo funkciją gali atlikti be stalo.

Pažymėtina, kad daiktų komplektiškumo pažeidimo atveju kylančias teises pasekmes reglamentuoja LR CK 6.341 straipsnis⁷⁹. Tačiau atkreiptinas dėmesys, jog egzistuoja ir kitų, minėtame straipsnyje nenumatytų, teisinių padarinių atsiradimo galimybė, pvz. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra konstatavęs, kad parduotos įrangos komplektiškumo trūkumo pirkimo-pardavimo sutarties šalių ir bylą išnagrinėjusių teismų įvertinimas kaip daiktų perdavimo termino pažeidimas yra teisingas⁸⁰.

LR CK reglamentavimas nuo DCFR reglamentavimo komplektiškumo požymio aspektu skiriasi kriterijų, taikomų nustatant prievolės dalyko komplektiškumo reikalavimus jų neaptarimo sutartyje atveju, pobūdžiu. LR CK 6.339 straipsnio 2 dalis nustato, kad jeigu sutartyje daiktų komplektiškumas neaptartas, pardavėjas privalo perduoti daiktus, sukomplektuotus taip, kad jie atitiktų prekybos papročių ir įprastai reiškiamus reikalavimus, tuo tarpu DCFR IV. A. – 2:302 straipsnio e punkte įtvirtinta taisyklė, kad prekės privalo būti perduotos kartu su tokiais dalimis (aut. past. – komplektuojančiomis), instaliavimo instrukcijomis ar kitomis instrukcijomis, kurias pirkėjas gali pagrįstai tikėtis gauti. Taigi matome, kad LR CK vėlgi orientuoja į objektyvių, o DCFR – į subjektyvių komplektiškumo nustatymo kriterijų taikymą. Manytina, kad šiuo atveju pirmenybė turėtų būti teikiama subjektyviems kriterijams dėl analizėje, atliktoje lyginant kokybės požymio LR CK ir tarptautiniuose dokumentuose reglamentavimą, nurodytų priežasčių.

3.2.4. Tinkamas asortimentas

Reikalavimai perduodamų daiktų asortimentui nustatyti LR CK 6.331 straipsnyje⁸¹. Šis prievolės dalyko požymis reiškia, jog pardavėjas privalo perduoti tam tikros rūšies, modelio, dydžio,

⁷⁹ LR CK 6.341 straipsnis numato, kad jeigu pardavėjas perduoda nekomplektiškus daiktus, tai pirkėjas turi teisę savo pasirinkimu reikalauti: sumažinti daikto kainą; kad pardavėjas per protingą terminą sukomplektuotų daiktus. Jeigu pardavėjas per protingą terminą nesukomplektuoja daiktų, tai pirkėjas turi teisę savo pasirinkimu: reikalauti pakeisti nekomplektiškus daiktus komplektiškais; atsisakyti vykdyti sutartį ir pareikalauti grąžinti sumokėtą kainą, kai šis pažeidimas yra esminis sutarties pažeidimas.

⁸⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. gegužės mėn. 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-224/2010.

⁸¹ LR CK 6.331 straipsnis nustato, kad jeigu pirkimo-pardavimo sutartis nustato, kad pardavėjas privalo perduoti tam tikros rūšies, modelio, dydžio, spalvos ar pagal kitokius požymius apibūdinamus daiktus (daiktų asortimentas), tai pardavėjas privalo perduoti tokius daiktus, kurie atitinka šalių suderintą daiktų asortimentą. Jeigu sutartyje neaptarta nei daiktų asortimentas, nei jo nustatymo tvarka, tačiau iš sutarties turinio ir esmės matyti, kad daiktai turi atitikti tam tikrą asortimentą, tai pardavėjas privalo perduoti pirkėjui tokio asortimento daiktus, kurie atitiktų pardavėjui žinomus sutarties sudarymo metu pirkėjo poreikius, arba turi teisę sutarties atsisakyti.

spalvos ar pagal kitokius požymius apibūdinamus daiktus. Taigi daiktų asortimentas turi būti suprantamas kaip daiktų apibūdinimas tam tikrais požymiais, padedančiais išskirti vienus daiktus iš kitų daiktų.

Būtina pastebėti, jog daiktų asortimentas yra glaudžiai susijęs su daiktų kokybės reikalavimais, o LR CK reguliavimas šiuo klausimu nėra visiškai aiškus. Tai praktikoje sukelia tam tikrų problemų. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nagrinėjo bylą⁸², kurioje kilo klausimas, kaip reikia kvalifikuoti pardavėjo veiksmus, kai šis, žinodamas pirkėjo tikslą įsigyti stogo dangą, perdavė pirkėjui sienų dangą. Akivaizdu, kad sienų danga neturi stogo dangos kokybinių savybių, tuo pačiu tai yra skirtingos rūšies dangos. Vadovaujantis galiojančiu teisiniu reglamentavimu, pardavėjas galėjo pažeisti tiek prievolės dalyko kokybės reikalavimus (LR CK 6.333 straipsnio 4 dalis, reglamentuojanti daiktų kokybę, pardavėją įpareigoja perduoti pirkėjui tokios kokybės daiktus, kad jie būtų būtent tam konkrečiam pirkėjo tikslui), tiek asortimento reikalavimus (LR CK 6.331 straipsnio 2 dalis įpareigoja pardavėją perduoti pirkėjui tokio asortimento daiktus, kurie atitiktų pardavėjui žinomus sutarties sudarymo metu pirkėjo poreikius, pvz. dėl daiktų rūšies). Šioje byloje kasacinis teismas priėjo teisingą išvadą, konstatuodamas, jog „nustatyta pateiktos dangos neatitikties kokybės reikalavimams, keliamiems sienų dangai, tai teigti, kad danga netinkamos kokybės, pagrindo nėra <...> neįrodyta, kad danga buvo netinkamos kokybės, bet įrodyta, kad ji netiko stogui dengti, todėl šiuo atveju nėra pagrindo išvadai dėl kokybės reikalavimo pažeidimo. Kadangi nustatyta, kad buvo parduota ne tos rūšies (modelio) danga, kurios tikėjosi pirkėjas sudarydamas sutartį ir kuri turėjo būti parduota, tai darytina išvada, kad pardavėjas pažeidė sutartį ir perdavė daiktus, neatitinkančius asortimento reikalavimo“. Palaikant šią poziciją, akcentuotina, kad daiktų rūšis reiškia „prekių, daiktų, reiškinių kategoriją, turinčią tam tikrus kokybinius požymius, kuriais skiriasi nuo kitų tos pat kategorijos prekių, daiktų, reiškinių“⁸³, todėl byloje kokybės reikalavimų pažeidimas galėjo būti konstatuotas tik tuo atveju, jei sienų danga būtų neturėjusi šios rūšies daiktams būtinų kokybinių savybių. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus, manytina, kad teismai, nagrinėdami tokio tipo bylas, turėtų išsiaiškinti (i) kokios rūšies daiktą siekė įsigyti pirkėjas, (ii) ar pirkėjui buvo perduotas tinkamos rūšies daiktas, t.y. ar nebuvo pažeistos daiktų asortimentą reglamentuojančios teisės normos, ir tik tada aiškintis, (iii) ar perduotas daiktas yra kokybiškas, t.y. turi šiai daiktų rūšiai reikalingas kokybines savybes.

⁸² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. gruodžio mėn. 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-512/2010.

⁸³ Lietuvių kalbos žodynas (t. I–XX, 1941–2002): elektroninis variantas / redaktorių kolegija: Gertrūda Naktinienė (vyr. redaktorė), Jonas Paulauskas, Ritutė Petrokienė, Vytautas Vitkauskas, Jolanta Zabarskaitė. – Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2005. Interaktyvus, prieiga internetu: <http://www.lkz.lt/startas.htm>. Prisijungimo laikas 2012-10-18.

Svarbu pažymėti, kad daiktų asortimentas yra atskiras, savarankiškas prievolės dalyko požymis, todėl jo pažeidimas sukels tik jam būdingus teisinius padarinius. Tai grindžiama tuo, kad vienodų teisinių padarinių taikymas skirtingiems teisių pažeidimams ne visada gali suteikti efektyvią bei lanksčią teisinę gynybą. Nurodytina, kad „tais atvejais, kai pažeista pareiga perduoti tinkamo asortimento daiktus, gali būti taikomi specialūs pirkėjo teisių gynimo būdai skirti pirkėjo teisėms dėl asortimento sąlygos nesilaikymo ginti, taip pat bendrieji kreditoriaus teisių gynimo būdai, nustatyti bendrosiose prievolių teisės nuostatose, pavyzdžiui, nuostolių atlyginimas, sutarties nutraukimas, prievolės vykdymo sustabdymas ir kt., tačiau neturi būti taikomi teisių gynimo būdai, specialiai skirti kitų pažeidimų rūšių padariniams šalinti“⁸⁴. Taigi aiškus kokybės ir asortimento reikalavimų pažeidimų atskyrimas taip pat sąlygoja tinkamą teisinės gynybos būdų pasirinkimą.

3.3. Tinkamas būdas

Dar vienas tinkamo prievolės įvykdymo principo elementas – tinkamas prievolės įvykdymo būdas. Remiantis lingvistiniu šios sąvokos aiškinimu, būdas reiškia priemonę, kelią, atžvilgį (kaip daroma)⁸⁵. Taigi prievolės įvykdymo būdas parodo, kaip skolininkas privalo atlikti prievolės dalyku esančius veiksmus. Tuo tarpu LR CK 6.26 straipsnyje, įtvirtinančiame alternatyvios prievolės sampratą, taip pat netiesiogiai apibrėžiamas ir prievolės įvykdymo būdas, nurodant, kad tai yra skolininko veiksmas. Būdo, kaip prievolės dalyko, prasmę netiesiogiai įtvirtina ir LR CK 6.25 straipsnis. Autoriaus manymu, abi nurodytos pozicijos turėtų būti suderintos, kadangi prievolės įvykdymo būdas apima tiek prievolės dalyku esančius veiksmus (pvz. atsiskaitymas pinigais ir atsiskaitymas daiktais yra skirtingi prievolės įvykdymo būdai), tiek šių veiksmų atlikimo specialias charakteristikas (pvz. atsiskaitymas į bendrovės banko sąskaitą ir atsiskaitymas į bendrovės kasą), todėl toliau darbe ši sąvoka bus naudojama nurodyta prasme.

Nurodytina, kad teismų praktikoje prievolės įvykdymo būdas kartais būna nepagrįstai sutapatinamas su prievolės vykdymo sąlygų visuma. Štai Lietuvos apeliacinis teismas vienoje nutartyje konstatavo⁸⁶, jog „prievolės įvykdymo būdas reiškia visumą prievolės vykdymo sąlygų: mokėjimo būdą, įvykdymo vietą, laiką, kokybę ir t.t.“, toks pat ydingas išaiškinimas pateiktas ir

⁸⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. gruodžio mėn. 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-512/2010.

⁸⁵ Lietuvių kalbos žodynas (t. I–XX, 1941–2002): elektroninis variantas / redaktorių kolegija: Gertrūda Naktinienė (vyr. redaktorė), Jonas Paulauskas, Ritutė Petrokienė, Vytautas Vitkauskas, Jolanta Zabarskaitė. – Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2005. Interaktyvus, prieiga internetu: <http://www.lkz.lt/startas.htm>. Prisijungimo laikas 2012-10-19.

⁸⁶ Lietuvos apeliacinio teismo 2009 m. vasario mėn. 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-227/2009.

vėlesnėje nutartyje⁸⁷, nurodant, kad „LR CK 6.39 straipsnio sąvoka „įvykdymo būdas“ reiškia visumą prievolės vykdymo sąlygų: mokėjimo būdą, įvykdymo vietą, laiką, kokybę ir t.t.“. Kaip matome, šiose nutartyse daroma esminė klaida – prievolės įvykdymo būdas traktuojamas kaip apimantis kitus tinkamo prievolės įvykdymo principo elementus. Tokiu atveju turėtume teigti, kad tinkamo prievolės įvykdymo principas reiškia tik tinkamą prievolės įvykdymo būdą. Autoriaus įsitikinimu, su tokia pozicija vienareikšmiškai negalima sutikti. Kadangi prievolės įvykdymo elementai – subjektai, dalykas, būdas, vieta bei terminai – yra savarankiški, todėl jokie subordinaciniai ryšiai tarp jų negalimi.

Reikalavimai prievolių įvykdymo būdai įtvirtinti LR CK 6.39 straipsnyje⁸⁸. Jame nustatyti du šaltiniai, taikomi prievolės įvykdymo būdo tinkamumui nustatyti – tai sutartis ir įstatymas. Dažniausiai šalys sutartimi nustato konkretų prievolės įvykdymo būdą, tačiau tai gali padaryti ir įstatymas, pvz. LR CK 6.56 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad, esant tam tikroms sąlygoms, skolininkas turi teisę įvykdyti piniginę prievolę sumokėdamas skolą į notaro, banko ar kitos kredito įstaigos depozitinę sąskaitą. Esminis šio tinkamo prievolės įvykdymo elemento reikalavimas yra tas, kad skolininkas privalo įvykdyti prievolę sutartyje nustatytu būdu⁸⁹. Be kreditoriaus sutikimo prievolės įvykdymo būdo keisti negalima, todėl jei asmuo įvykdys prievolę ne tokiu būdu, kaip reikalauja prievolės dalykas, jis bus laikomas pažeidusiu sutartį⁹⁰. Ir priešingai, jei kreditorius priims prievolės įvykdymą kitu būdu, prievolė baigsis. Tai reiškia, kad šalis siejusių teisinių santykių pabaigos faktą nulemia kreditoriaus valia. Kadangi LR CK 6.39 straipsnis nenumato jokių reikalavimų kreditoriaus valios išreiškimo tvarkai ir formai, manytina, kad tokiu atveju taikytinos LR CK 6.65 straipsnio nuostatos. Prievolės priėmimo kitokiu būdu įrodinėjimo našta tenka skolininkui⁹¹. Atkreiptinas dėmesys, kad prievolės įvykdymo būdo pakeitimas, esant aiškiai išreikštai šalių valiai, gali būti laikomas novacija (LR CK 6.141 straipsnis). Tai reiškia, kad „novaciją galima konstatuoti tik esant įrodymų, jog prievolės šalys aiškiai ir neabejotinai išreiškė savo valią pakeisti vieną prievolę kita. Esant ginčui dėl įvykusios novacijos, šalis, kuri remiasi

⁸⁷ Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. gegužės mėn. 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-461/2010.

⁸⁸ LR CK 6.39 straipsnis nustato, kad skolininkas be kreditoriaus sutikimo neturi teisės įvykdyti prievolę kitokiu būdu, išskyrus tą, kuris yra aptartas sutartyje ar įstatymuose, nepaisant įvykdymo būdo vertės. Jeigu kreditorius sutiko priimti prievolės įvykdymą kitokiu būdu, prievolė laikoma įvykdyta. Priešpriešines pareigas skolininkas ir kreditorius turi įvykdyti tuo pačiu metu, jeigu įstatymai, sutartis ar prievolės esmė nenumato ko kita.

⁸⁹ LR CK 6.39 straipsnio 1 dalis įpareigoja skolininką laikytis šalių sutarto prievolės įvykdymo būdo nepaisant jo vertės, tačiau tokia taisyklė vertintina kritiškai, kadangi tam tikrais atvejais būdo vertė gali būti didesnė už pačios prievolės vertę, pvz. tarpbankiniu pavedimu sumokėti 1 Lt.

⁹⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. gruodžio mėn. 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-526/2011.

⁹¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2005 m. lapkričio mėn. 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-560/2005.

novacija, turi įrodyti, jog novacija įvyko⁹². Taip pat svarbu, kad abu šie veiksmai sukeltų skirtingas teises pasekmes – prievolės įvykdymo būdo pakeitimo atveju prievolė baigsis, tuo tarpu novacijos atveju atsirastų nauja prievolė, kuri nuo egzistavusios skirsis jos įvykdymo būdu.

LR CK nuostatos, susijusios su prievolės įvykdymo būdo reglamentavimu, nežymiai skiriasi nuo įtvirtintų tarptautiniuose aktuose (be abejo, kadangi LR CK yra nacionalinis teisės aktas, jame nustatytos detaliausios taisyklės), išskyrus Vienos konvencijos specifiką reguliavimo objekto atžvilgiu. Jos 32 straipsnio 2 dalis, PECL 7:105 straipsnis, DCFR III. – 2:105 straipsnis, suteikia teisę skolininkui pasirinkti, koku būdu įvykdyti prievolę. Tokią teisę skolininkui suteikia ir LR CK 6.27 straipsnis. UNIDROIT 6.1.4 straipsnio 1 dalyje, PECL 7:104 straipsnyje, DCFR III. – 2:104 straipsnyje įtvirtinta taisyklė, analogiška nustatyta CK 6.39 straipsnio 3 dalyje, jog priešpriešines pareigas šalys turi įvykdyti tuo pačiu metu, nebent aplinkybės reikalauja priešingai⁹³. Pastebėtina, kad UNIDROIT 6.1.4 straipsnio 2 dalis numato išimtį iš vienalaikiškumo taisyklės, nurodant, kad šalis, kurios prievolės įvykdymui reikalingas tam tikras laiko tarpas, privalo tai atlikti pirmoji, pvz. A įsipareigoja padėti B arbitraže, pateikiant teisinę išvadą. Jei A ir B nenustatė paslaugų apmokėjimo tvarkos, A privalo pirmiau parengti teisinę išvadą, o tik po to įgyja teisę reikalauti apmokėjimo⁹⁴. Apibendrinant aukščiau išdėstyta, galime teigti, kad LR CK prievolės įvykdymo būdo reglamentavimas vėlgi yra įtakotas tarptautiniuose aktuose įtvirtintų nuostatų.

3.4. Tinkama vieta

Tinkama prievolės įvykdymo vieta parodo, kur skolininkas privalo atlikti prievolės dalyku esančius veiksmus, kad galėtume laikyti prievolę įvykdyta tinkamai. Prievolės įvykdymo vietos nustatymas lemia keletą svarbių aplinkybių. Svarbiausioji iš jų – prievolės įvykdymo vieta gali lemti, kurios valstybės teisė bus taikoma prievoliniams santykiams⁹⁵. Atsižvelgiant į teisinių santykių reglamentavimo skirtumus atskirose valstybėse, tai gali įtakoti ir šalių teises bei pareigas. Prievolės įvykdymo vieta taip pat gali būti reikšminga nustatant pinigines prievolės valiutą⁹⁶.

⁹² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. gruodžio mėn. 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-546/2011.

⁹³ Nors LR CK 6.39 straipsnio 3 dalyje nurodyta „...jeigu įstatymai, sutartis ar prievolės esmė nenumato ko kita“, tačiau manytina, kad tai yra prievolės vykdymo aplinkybės.

⁹⁴ UNIDROIT Principles of International commercial contracts Article 6.1.4 Official comment.

⁹⁵ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. Pirmas tomas / V. Mikelėnas... [et al.]; Vilnius: Justitia, 2003. P. 85.

⁹⁶ Ten pat.

LR CK 6.52 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta taisyklė, kad prievolė turi būti įvykdyta vietoje, kuri nurodyta sutartyje, įstatymuose arba kurią nulemia prievolės esmė. Štai LR ĮBĮ 10 straipsnio 7 dalies 1 punkte nurodyta, kad įsiteisėjus teismo nutarčiai išskelti bankroto bylą įmonės valdymo organai privalo perduoti administratoriui įmonės turtą pagal balansą, sudarytą nutarties išskelti bankroto bylą įsiteisėjimo dienos duomenimis, ir visus dokumentus per teismo nustatytus terminus. Nors prievolės įvykdymo vieta tiesiogiai nenurodyta, manytina, kad tai turėtų būti bankrutuojančios įmonės buveinė. Tokios pozicijos laikosi ir Lietuvos apeliacinis teismas⁹⁷. LR CK 6.52 straipsnio 2 dalyje⁹⁸ išdėstyti konkretūs atvejai, kur turi būti įvykdyta prievolė, jei ši sąlyga neaptarta nei sutartyje, nei įstatymuose – tai gali būti skolininko, kreditoriaus arba daikto buvimo vieta. Nurodyti atvejai taip pat labai svarbūs, kadangi nuo juose įtvirtintų taisyklių priklauso ir šalių ginčo teisingumas. Pastebėtina, kad LR CK 6.52 straipsnio 2 dalies 4 punktas, įpareigojantis skolininką įvykdyti prievolę kreditoriaus gyvenamojoje ar verslo vietoje, pastarajam taip pat numato pareigą atlyginti skolininkui prievolės vykdymo išlaidas, patirtas dėl gyvenamosios ar verslo vietos pasikeitimo po prievolės atsiradimo. Tuo tarpu LR CK 6.52 straipsnio 2 dalies 5 punktas, prievolės įvykdymo vieta numatantis skolininko gyvenamąją ar verslo vietą, dėl šios pasikeitimo po prievolės atsiradimo jokių padarinių nenustato. Autoriaus manymu, toks teisinis reguliavimas yra ydingas, nepagrįstai apsunkinantis kreditoriaus padėtį, kadangi tokioje pat situacijoje asmenims nustatomos nevienodos pareigos, t.y. skolininkui suteikiamos privilegijos kreditoriaus teisių sąskaita.

Atkreiptinas dėmesys į LR CK 6.52 straipsnio 2 dalyje esančias taisykles, įtvirtinančias prievolės įvykdymo vietos nustatymo laiką – tai gali būti prievolės atsiradimo arba prievolės termino suėjimo momentas. Šiuo aspektu LR CK nuostatos skiriasi nuo tarptautiniuose aktuose įtvirtintų taisyklių. UNDRIT 6.1.6 straipsnio 2 dalis, PECL 7:101 straipsnio 1 ir 2 dalys numato, kad prievolės įvykdymo vieta nustatoma sutarties sudarymo momentu, DCFR III. – 2:101 straipsnio 3 dalis – prievolės atsiradimo momentu. Manytina, kad toks teisinis reguliavimas yra aiškesnis bei

⁹⁷ Lietuvos apeliacinio teismo 2007 m. gruodžio mėn. 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-581/2007.

⁹⁸ LR CK 6.52 straipsnio 2 dalis numato, kad jeigu prievolės įvykdymo vieta nenurodyta, turi būti įvykdyta prievolė perduoti pagal individualius požymius apibūdintą daiktą – daikto buvimo vietoje prievolės atsiradimo momentu; prievolė perduoti nekilnojamąjį daiktą – daikto buvimo vietoje; prievolė perduoti pagal rūšies požymius apibūdintą daiktą – skolininko gyvenamojoje ar verslo vietoje; piniginei prievolė – kreditoriaus gyvenamojoje ar verslo vietoje prievolės įvykdymo termino suėjimo momentu. Jeigu kreditoriaus gyvenamoji ar verslo vieta po prievolės atsiradimo pasikeitė ir dėl to skolininkas, vykdydamas prievolę, turėjo papildomų išlaidų, kreditorius privalo skolininkui šias išlaidas atlyginti. Kreditoriaus reikalavimu piniginei prievolė gali būti įvykdyta ir kitoje valstybės, kurioje yra kreditoriaus gyvenamoji ar verslo vieta mokėjimo metu, ar valstybės, kurioje buvo kreditoriaus gyvenamoji vieta prievolės atsiradimo momentu, teritorijoje. Tačiau jeigu toks kreditoriaus reikalavimas iš esmės pasunkintų skolininko padėtį, skolininkas gali atsakyti tenkinti kreditoriaus reikalavimą ir įvykdyti prievolę kreditoriaus gyvenamojoje ar verslo vietoje prievolės atsiradimo momentu; visos kitos prievolės – skolininko gyvenamojoje ar verslo vietoje prievolės įvykdymo termino suėjimo momentu.

geriau apibrėžiantis prievolės šalių pareigas, kadangi praktikoje gali susiklostyti situacijų, kuomet viena iš šalių neturės gyvenamosios ar verslo vietos. Kur turėtų būti įvykdoma prievolė tokiu atveju LR CK atsakymo nepateikia. Minėtose UNIDROIT ir DCFR normose taip pat įtvirtinta teigiamai vertintina taisyklė, jog šalis, pakeitusi savo gyvenamąją ar verslo vietą po sutarties sudarymo ar prievolės kilimo, visais atvejais turi atlyginti priešingai šaliai dėl šios priežasties atsiradusias papildomas prievolės įvykdymo išlaidas. Taigi matyti, kad nei vienai prievolės šaliai nėra suteikiama papildomų lengvatų, todėl geriau užtikrinamas šalių interesų balansas. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus, autoriaus nuomone, atitinkamai taisytinis LR CK 6.52 straipsnio nuostatos.

3.5. Tinkamas terminas

Siekiant tinkamai įvykdyti prievolę, būtina tai atlikti laiku. Šis laikas yra tam tikras terminas prievolės įvykdymui. Jis gali būti apibrėžtas – tiek nustatant laiko tarpą, per kurį prievolė turi būti įvykdyta, pvz. rangovo prievolių įvykdymui, tiek konkrečią datą, pvz. visos paskolos gražinimui, vekselio apmokėjimui – arba neapibrėžtas. Prievolės įvykdymo termino nenustatymas savaime nedaro prievolės ydingos⁹⁹. Taigi prievolės įvykdymo terminu laikysime laiko tarpą arba konkretų momentą skolininko veiksmų, sudarančių prievolės dalyką, atlikimui. Jis reikšmingas keliais aspektais. Visų pirma, suėjus piniginės prievolės įvykdymo terminui, kreditorius įgyja teisę reikalauti iš skolininko palūkanų (LR CK 6.37 straipsnis, 6.210 straipsnio 1 dalis). Antra, su prievolės įvykdymo termino praleidimu siejama kreditoriaus teisė reikalauti netesybų (baudos, delspinigių) (LR CK 6.71 straipsnio 1 dalis). Trečia, paprastai tik suėjus prievolės įvykdymo terminui kreditorius gali įgyvendinti savo teises priverstine tvarka (pvz. kreiptis į teismą), t.y. prievolės tampa vykdytinomis¹⁰⁰. Atsižvelgiant į tai, galime teigti, kad aiškus prievolės įvykdymo termino apibrėžimas turi didelę reikšmę tiek skolininko, tiek kreditoriaus teisių ir interesų užtikrinimui.

Bendrąsias prievolės įvykdymo termino taisykles numato LR CK 6.53 straipsnis¹⁰¹. Vadovaujantis jo nuostatomis, prievolės įvykdymo terminas gali būti nustatytas šalių susitarimu,

⁹⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. rugsėjo mėn. 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-426/2008.

¹⁰⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. balandžio mėn. 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-86/2012.

¹⁰¹ LR CK 6.53 straipsnis nustato, kad jeigu prievolės įvykdymo terminas nenustatytas arba apibrėžtas reikalavimo ją įvykdyti momentu, tai kreditorius turi teisę bet kada pareikalauti ją įvykdyti, o skolininkas turi teisę bet kada ją įvykdyti. Tačiau jeigu prievolės prigimtis, jos įvykdymo būdas ar įvykdymo vieta reikalauja tam tikro termino, tokios prievolės įvykdymo terminą gali nustatyti teismas vienos iš šalių reikalavimu. Prievolę, kurios įvykdymo terminas neapibrėžtas,

įstatymu ar teismo sprendimu. Pastebėtina, jog specifinį prievolių įvykdymo pabaigos terminą nustato LR ĮBĮ 16 straipsnis, numatantis, kad nuo bankroto bylos iškėlimo dienos laikoma, kad visi bankrutuojančios įmonės skolų mokėjimo terminai yra pasibaigę. Išanalizavus LR CK 6.53 straipsnyje įtvirtintas taisykles, manytina, kad jomis siekiama apsaugoti skolininko interesus, pvz. skolininkui leidžiama bet kada įvykdyti prievolę, jei jos įvykdymo terminas nenustatytas ar apibrėžtas pareikalavimo momentu (LR CK 6.53 straipsnio 1 dalis); nustatyta, kad skolininkas privalo įvykdyti prievolę per 7 dienas nuo kreditoriaus pareikalavimo momento, o tam tikrais atvejais terminas prievolei įvykdyti turi būti protingas ir sudaryti sąlygas skolininkui tinkamai įvykdyti prievolę (LR CK 6.53 straipsnio 2 dalis); skolininkas turi teisę įvykdyti prievolę prieš terminą, jeigu to nedraudžia įstatymai, sutartis arba prievolės įvykdymas prieš terminą neprieštarauja jos esmei (LR CK 6.53 straipsnio 3 dalis). Taigi nurodytos teisės normos gina skolininką nuo nesąžiningų kreditoriaus reikalavimų, suteikdamos 7 dienų (o tam tikrais atvejais – protingą) terminą prievolei įvykdyti po pareikalavimo momento, leisdamos įvykdyti prievolę bet kada (jei terminas neapibrėžtas ar apibrėžtas pareikalavimo momentu) ar net prieš terminą. Tuo tarpu kreditoriaus interesai apsaugomi LR CK 6.53 straipsnio 1 dalies nuostata, suteikiančia teisę *vienai iš šalių* kreiptis į teismą dėl prievolės įvykdymo termino nustatymo jeigu prievolės prigimtis, jos įvykdymo būdas ar įvykdymo vieta reikalauja tam tikro termino.

Lyginant LR CK ir tarptautinių aktų nuostatas dėl prievolės įvykdymo termino, matyti, jog LR CK reglamentavimas orientuotas į detalų įvykdymo termino nustatymą jo neaptarimo sutartyje ar apibrėžimo pareikalavimo momentu atvejais, o Vienos konvencija, UNIDROIT, PECL ir DCFR šią situaciją išsprendžia paprastai – prievolė privalo būti įvykdyta per protingą terminą po sutarties sudarymo (atitinkamai 33 straipsnio c dalis, 6.1.1 straipsnio c dalis, 7:102 straipsnio 3 dalis, III. – 2:102 1 punktas). Autoriaus manymu, šiuo aspektu nacionalinis reglamentavimas yra racionalesnis, kadangi priešingu atveju teismai būtų apkrauti darbu, kiekviename ginče sprenddami, terminas buvo protingas ar ne. Be abejo, teismų praktika šią problemą galėtų išspręsti Lietuvos Aukščiausiajam Teismui suformuluojant aiškią teisės taikymo ir aiškinimo taisyklę, tačiau kiekvienas ginčas yra individualus, pasižymi tik jam būdingomis aplinkybėmis, skiriasi bylų *ratio decidendi*, todėl tokios taisyklės taikymas būtų iš ties sudėtingas. Pastebėtina, kad DCFR taip pat numato specifines prievolių įvykdymo termino nustatymo taisykles, susijusias su vartojimo teisiniais santykiais. Jei

skolininkas privalo įvykdyti per septynias dienas nuo tos dienos, kurią kreditorius pareikalavo prievolę įvykdyti, išskyrus, jeigu pagal įstatymus ar sutarties esmę aiškus kitoks prievolės įvykdymo terminas. Tokiais atvejais prievolės įvykdymo terminas turi būti protingas ir sudaryti sąlygas skolininkui tinkamai įvykdyti prievolę. Skolininkas turi teisę įvykdyti prievolę prieš terminą, jeigu to nedraudžia įstatymai, sutartis arba prievolės įvykdymas prieš terminą neprieštarauja jos esmei.

šalys nesusitarė kitaip, verslininkas privalo įvykdyti prievolės, kylančias iš nuotoliniu būdu sudarytos sutarties, perduoti prekes, kitą turtą ar suteikti paslaugas vartotojui ne vėliau nei per 30 dienų nuo sutarties sudarymo (DCFR III. – 2:102 straipsnio 3 dalis), jei verslininkas privalo grąžinti vartotojui pinigus už parduotas prekes, kitą turtą ar suteiktas paslaugas, grąžinimas turi būti atliktas kaip įmanoma greičiau, tačiau ne vėliau kaip per 30 dienų nuo prievolės atsiradimo (DCFR III. – 2:102 straipsnio 4 dalis). Manytina, kad nurodytose normose nustatytas 30 dienų terminas laikytinas protingu terminu DCFR III. – 2:102 straipsnio 1 dalies prasme, kadangi jomis ginamas vartotojas, o sutartis privalo būti sudaryta nuotoliniu būdu. Toks reguliavimas laikytinas pažangiu, prisitaikančiu prie kintančios civilinės apyvartos, todėl laikytinas pavyzdžiu kuriant nacionalinių teisės aktų nuostatas.

Išvados

1. Tinkamo prievolės vykdymo principą įtvirtinantis LR CK 6.38 straipsnis buvo perimtas iš 1964 m. LTSR CK 176 straipsnio, pritaikant jo apibrėžimą prie pasikeitusių politinių ir ekonominių sąlygų.

2. 1964 m. LTSR CK ir LR CK tinkamo prievolės vykdymo principo elementai yra tinkami subjektai, tinkamas dalykas, tinkamas būdas, tinkama vieta, tinkamas terminas.

3. Vienos konvencijoje, UNIDROIT, PECL ir DCFR tinkamo prievolės vykdymo principas nėra įtvirtintas *expressis verbis*, tačiau gali būti išvedamas sisteminio normų aiškinimo būdu, kadangi šiuose aktuose nustatyti reikalavimai visiems tinkamo prievolės vykdymo principo elementams.

4. Tinkamo prievolės vykdymo principas reiškia, jog tinkamą prievolės dalyką vykdo tinkami subjektai, tinkamu laiku ir būdu, tinkamoje vietoje, laikydamiesi sutartyse, įstatymuose, teisės principuose bei profesinės veiklos vykdymo taisyklėse įtvirtintų reikalavimų.

5. Tinkamo prievolės vykdymo principo elementai yra kumuliatyvūs, todėl pažeidus bent vieną iš jų, prievolė laikytina neįvykdyta ar įvykdyta netinkamai.

6. Tinkamo prievolės vykdymo principas yra itin reikšmingas nustatant prievolės pabaigos faktą, kadangi šio principo pažeidimo atveju šalis siejė teisiniai santykiai nepasibaigs ir kreditorius išlaikys reikalavimo teisę į skolininką. Atsižvelgiant į tai, kad prievolės pabaigos faktas gali lemti šalių teisių ir pareigų pasibaigimą, nagrinėto principo pažeidimo ar nepažeidimo nustatymas taip pat reikšmingas kreditoriaus teisių gynybos būdams (principo pažeidimo atveju kreditorius turės galiojančią, vykdytiną reikalavimo teisę į skolininką, todėl, susiklosčius atitinkamoms faktinėms aplinkybėms, galės reikšti ieškinį *actio Pauliana* pagrindu), skolininko teisei į papildomą atlyginimą (*del credere*).

7. Bendrosios teisės sistemoje egzistuojanti *entire performance* taisyklė artima tinkamo prievolės vykdymo principui, kadangi reikalauja preciziškai tiksliai įvykdyti prievolę pagal sutarties sąlygas, tačiau skiriasi nuo pastarojo tuo, jog nedetalizuoja įvykdymo reikalavimų prievolės dalykui, subjektams, būdai, terminams bei vietai, o tinkamumo reikalavimus nustatančiu šaltiniu įvardija tik sutartį.

8. Paprastai bendradarbiavimo principo įgyvendinimas užtikrina, sąlygoja tinkamo prievolės vykdymo principo įgyvendinimą. Tuo tarpu su realaus prievolės įvykdymo principu yra atvirkščiai – tinkamas prievolės įvykdymas lemia ir realų įvykdymą.

9. LR CK 6.50 straipsnio 2 dalis, suteikianti teisę trečiajam asmeniui įvykdyti prievolę už skolininką nesant jo *prieštaravimo*, nepagrįstai riboja skolininko interesus dėl praktinių sunkumų pareiškiant tokį prieštaravimą bei sudaro palankias sąlygas nesąžiningiems tretiesiems asmenims piktnaudžiauti teise tiek įgyjant reikalavimo teisę į skolininką, tiek ją realizuojant.

10. Nors paprastai šalys gali susitarti dėl netinkamos kokybės daiktų pirkimo-pardavimo, daiktų kokybės reikalavimus nustatančioje LR CK 6.333 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas reguliavimas išimtiniais atvejais nesudaro teisinių prielaidų netinkamos kokybės daiktų pirkimui-pardavimui.

11. Paprastai už prievolės dalyko kokybę yra atsakingas skolininkas, tačiau dėl statybų rangos teisinių santykių specifikos, kreditoriui nevykdant statybos darbų kontrolės ir priežiūros pareigos, pastarajam gali kilti atsakomybė už prievolės dalyko kokybės reikalavimų pažeidimą arba išnykti teisė remtis kokybės trūkumais.

12. Dėl Lietuvos Respublikos statybos įstatymo 12 straipsnio 1 dalies 5 punkte ir LR CK 6.689 straipsnio 1 dalyje įtvirtinto prieštaringo teisinio reguliavimo teismų praktikoje pasitaiko ydingų išvadų, atsakomybę kildinant iš *teisių* nevykdymo.

13. Kadangi kokybės ir asortimento reikalavimai yra glaudžiai susiję, teismai, sprenddami bylas dėl galimo kokybės reikalavimo pažeidimo, pirmiausia turėtų nustatyti, kokios rūšies daiktą siekė įsigyti pirkėjas, po to – ar pirkėjui buvo perduotas tinkamos rūšies daiktas, o galiausiai – ar perduotas daiktas yra kokybiškas.

14. Teismų praktikoje pasitaiko ydingų išvadų, jog prievolės įvykdymo būdas apima visumą prievolės vykdymo sąlygų, t.y. mokėjimo būdą, įvykdymo vietą, laiką, kokybę ir t.t. Tokia praktika kritikuotina, nes būdas tėra vienas iš tinkamo prievolės vykdymo principo elementų, todėl negalima tapatinti dalies su visuma, t.y. principo elemento su pačiu principu.

15. LR CK 6.52 straipsnio 2 dalyje nustatytas reglamentavimas nesuderinamas su LR CK 1.2 straipsnio 1 dalyje įtvirtintu civilinių santykių reglamentavimo vadovaujantis šalių lygiateisiškumu principu, kadangi esant tokioms pačioms faktinėms aplinkybėms kreditoriui nustatoma daugiau pareigų nei skolininkui.

16. Tinkamą prievolės vykdymą reglamentuojančiose nacionalinėse teisės normose įtvirtintos taisyklės daugeliu atvejų yra įtakotos tarptautinių aktų nuostatų, tačiau prievolės vykdymo subjektų, dalyko bei vietos teisinis reguliavimas tobulintinas siekiant geriau užtikrinti prievolės šalių interesų pusiausvyrą. Taip pat pabrėžtina, jog prievolės vykdymo termino reglamentavimas LR CK laikytinas racialesniu nei tarptautiniuose aktuose, kadangi LR CK detalčiai išvardinti įvykdymo

termino nustatymo atvejais jo neaptarus sutartyje ar apibrėžus pareikalavimo momentu, tokiu būdu palengvinant teismų darbą.

17. Apibendrinus atliktą tyrimą, konstatuotina, jog pirmoji hipotezė pasitvirtino visiškai. Tuo tarpu antroji hipotezė buvo paneigta, įrodžius, jog tam tikrais atvejais už prievolės dalyko kokybę gali būti atsakingas ir kreditorius.

Pasiūlymai ir rekomendacijos

1. Lietuvos įstatymų leidėjui siūlytina pakeisti LR CK 6.50 straipsnio 2 dalį vadovaujantis UNIDROIT, PECL ir DCFR nuostatomis, reglamentuojančiomis trečiojo asmens teisę įvykdyti prievolę, nustatant, jog trečiasis asmuo turi teisę įvykdyti prievolę kreditoriui už skolininką turėdamas pastarojo sutikimą.

2. Lietuvos įstatymų leidėjui siūlytina pakeisti LR CK 6.333 straipsnio 1 dalį, nustatant, jog daikto kokybės atitikimas sutarties sąlygoms ir kokybę nustatančių dokumentų reikalavimams būtų alternatyvios sąlygos.

3. Lietuvos įstatymų leidėjui siūlytina pašalinti prieštaravimus tarp Lietuvos Respublikos statybos įstatymo 12 straipsnio 1 dalies 5 punkto, nustatančio užsakovo pareigą kontroliuoti statybos darbų eigą, bei LR CK 6.689 straipsnio 1 dalies, numatančios, jog statybos darbų kontrolė yra užsakovo teisė.

4. Lietuvos įstatymų leidėjui siūlytina pakeisti LR CK 6.52 straipsnio 2 dalies nuostatas, nustatant, kad tiek kreditorius, tiek skolininkas privalo atlyginti kitai šaliai prievolės įvykdymo ar jo priėmimo papildomas išlaidas, atsiradusias dėl pasikeitusios gyvenamosios ar verslo vietos.

5. Lietuvos teismų praktikai siūlytina prievolės vykdymo būdą laikyti sudėtinu tinkamo prievolės vykdymo principo elementu.

6. Lietuvos teismų praktikai siūlytina užsakovo atsakomybės už nekokybišką darbų rezultatą teisiniu pagrindu laikyti Lietuvos Respublikos statybos įstatymo 12 straipsnio 1 dalies 5 punktą.

Literatūros sąrašas

1. Norminiai teisės aktai:

1.1. Lietuvos teisės aktai:

- 1.1.1. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. Civilinis kodeksas (Žin., 2000-09-06 Nr.74-2262);
- 1.1.2. Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos civilinis kodeksas (Žin., 1964, Nr.19-138);
- 1.1.3. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas (Žin., 2001, Nr. 31-1010);
- 1.1.4. Lietuvos Respublikos statybos įstatymas (Žin., 1996, Nr. 32-788);

1.2. Tarptautiniai aktai:

- 1.2.1. Tarptautinio privatinės teisės unifikavimo instituto tarptautinių komercinių sutarčių principai. International institute for the unification of private law principles of international commercial contracts. Interaktyvus, prieiga internetu:
< <http://www.unilex.info/dynasite.cfm?dssid=2377&dsmid=13636&x=1>>;
- 1.2.2. 1980 m. Jungtinių Tautų konvencija dėl tarptautinio prekių pirkimo – pardavimo sutarčių (Žin., 1995-12-15, Nr. 102-2283);
- 1.2.3. Europos sutarčių teisės principai. Principles of European contract law. Interaktyvus, prieiga internetu:
<http://frontpage.cbs.dk/law/commission_on_european_contract_law/PECL%20engelsk/engelsk_partI_og_II.htm>;
- 1.2.4. Bendrųjų pagrindų sistemos projektas. Draft Common Frame of Reference. Interaktyvus, prieiga internetu:
http://ec.europa.eu/justice/policies/civil/docs/dcfr_outline_edition_en.pdf;

2. Specialioji literatūra:

- 2.1. Rolandas Balčikonis. Sutarčių vykdymo teisinės problemos: esminis sutarties pažeidimas. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius, 2004;
- 2.2. Juozas Šatas. Prievolių teisinis reguliavimas vidaus ir tarptautinėje komercijoje: mokomoji knyga. Kaunas: Technologija, 1999;
- 2.3. Dalia Vasarienė. Civilinė teisė: paskaitų ciklas. Vilnius: Vilniaus vadybos kolegija, 2002;
- 2.4. Civilinė teisė : vadovėlis / P. Vitkevičius...[et. al.]. Kaunas: Vijusta, 1998;

- 2.5. Civilinė teisė. Prievolių teisė : vadovėlis / Dangutė Ambrasienė... [et al.] ; Mykolo Romerio universitetas, Vilnius, 2009;
- 2.6. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. Pirmas tomas / V. Mikelėnas... [et al.]; Vilnius : Justitia, 2003;
- 2.7. Teisės teorijos įvadas : vadovėlis / Linas Baublys ... [et al]; Mykolo Romerio universitetas, Vilnius: Leidykla MES, 2010;
- 2.8. Kristina Saukalienė. Statybos defektai ir užsakovo atsakomybės už juos problemos // Socialinių mokslų studijos: mokslo darbai. Mykolo Romerio universitetas. 2010, Nr. 2 (6);
- 2.9. Lietuvių kalbos žodynas (t. I–XX, 1941–2002): elektroninis variantas / redaktorių kolegija: Gertrūda Naktinienė (vyr. redaktorė), Jonas Paulauskas, Ritutė Petrokienė, Vytautas Vitkauskas, Jolanta Zabarskaitė. – Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2005. Interaktyvus, prieiga internetu: <http://www.lkz.lt/startas.htm>;
- 2.10. O. S. Ioffe. Soviet civil law. Netherlands. Martinus Nijhoff Publishers, Dordrecht. 1988. Interaktyvus, prieiga internetu:
<<http://books.google.lt/books?id=cO7NCIjgM1AC&printsec=frontcover&hl=lt#v=onepage&q&f=false>>;
- 2.11. O. N. Sadikov. Soviet civil law. Unites States of America. M. E. Sharpe, Inc. 1988. Interaktyvus, prieiga internetu:
<<http://books.google.lt/books?id=fXmIse2VBmQC&printsec=frontcover&hl=lt#v=onepage&q&f=false>>;
- 2.12. UNIDROIT Principles of International commercial contracts Official comments. Interaktyvus, prieiga internetu:
< <http://www.unilex.info/dynasite.cfm?dssid=2377&dsmid=13637&x=1>>;
- 2.13. Catherine Elliot, Frances Quinn. Contract law. 6th ed. Harlow : Pearson : Longman, 2007;
- 2.14. Robert Duxbury. Contract law. London : Thomson/Sweet & Maxwell, 2008;
- 2.15. Ryan Murray. Contract law : the funamentals. London : Sweet & Maxwell, 2008;
- 2.16. Study Group on a European Civil Code and the Research Group on EC Private Law (Acquis Group). Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference (DCFR). Outline Edition.

Munich. Sellier. 2009. Interaktyvus, prieiga internetu:
http://ec.europa.eu/justice/policies/civil/docs/dcfr_outline_edition_en.pdf;

3. Travaux preparatoires:

3.1. Aiškinamasis raštas dėl Civilinio kodekso Šeštosios knygos (P-2530). Interaktyvus, prieiga internetu:

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=100914&p_query=&p_tr2=2;

4. Teismų praktika:

- 4.1. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. liepos mėn. 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-382/2012;
- 4.2. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. birželio mėn. 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-332/2012;
- 4.3. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. balandžio mėn. 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-86/2012;
- 4.4. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. gruodžio mėn. 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-565/2011;
- 4.5. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. gruodžio mėn. 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-546/2011;
- 4.6. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. gruodžio mėn. 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-526/2011;
- 4.7. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. sausio mėn. 31 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-18/2011;
- 4.8. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. gruodžio mėn. 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-512/2010;
- 4.9. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. lapkričio mėn. 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-469/2010;
- 4.10. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. rugsėjo mėn. 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-369/2010;
- 4.11. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. birželio mėn. 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-257/2010;
- 4.12. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. gegužės mėn. 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-224/2010;

- 4.13. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. balandžio mėn. 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-151/2010;
- 4.14. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. gruodžio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-594/2009;
- 4.15. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. kovo mėn. 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-107/2009;
- 4.16. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. vasario mėn. 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-55/2009;
- 4.17. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. lapkričio mėn. 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-558/2008;
- 4.18. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. lapkričio mėn. 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-487/2008;
- 4.19. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. rugsėjo mėn. 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-426/2008;
- 4.20. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. rugsėjo mėn. 21 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikos dėl actio Pauliana, netiesioginio ieškinio, sulaikymo teisės ir prevencinio ieškinio institutų taikymo apžvalga;
- 4.21. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2007 m. spalio mėn. 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-349/2007;
- 4.22. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. rugsėjo mėn. 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-476/2006;
- 4.23. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. kovo mėn. 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-239/2006;
- 4.24. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. vasario mėn. 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-135/2006;
- 4.25. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2005 m. lapkričio mėn. 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-560/2005;
- 4.26. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2005 m. lapkričio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-583/2005;
- 4.27. Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. gegužės mėn. 10 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2A-461/2010;

- 4.28. Lietuvos apeliacinio teismo 2009 m. kovo mėn. 5 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2-252/2009;
- 4.29. Lietuvos apeliacinio teismo 2009 m. vasario mėn. 9 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2A-227/2009;
- 4.30. Lietuvos apeliacinio teismo 2007 m. gruodžio mėn. 22 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2A-581/2007;
- 4.31. Lietuvos apeliacinio teismo 2003 m. gruodžio mėn. 16 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2A-320/2003.

Santrauka

Tinkamo prievolės vykdymo principas yra itin svarbus prievolių teisėje, kadangi dauguma ginčų tarp asmenų kyla būtent dėl netinkamo prievolių vykdymo. Nepaisant to, šis principas doktrinoje mažai analizuotas, nors praktikoje taikomas dažnai. Visgi teismai, taikydami minėtą principą, neįsigilina į jo esmę, todėl kartais padaro klaidingas išvadas.

Šiame darbe analizuojamas tinkamo prievolės vykdymo principo turinys bei jo reglamentavimo ir praktinio taikymo problematika. Pirmojoje darbo dalyje apžvelgiamos principo atsiradimo dabartiniame civiliniame kodekse aplinkybės, aptariamas tarptautinis ir nacionalinis jo reglamentavimas, atskleidžiama samprata ir reikšmė, pateikiamas palyginimas su bendrosios teisės sistemoje pripažintu *entire performance* principu. Antrojoje darbo dalyje nustatomas tinkamo prievolės vykdymo principo santykis su bendradarbiavimo ir realaus prievolės įvykdymo principais. Trečiojoje darbo dalyje toliau gilinamasi į tinkamo prievolės vykdymo principo turinį, analizuojami atskiri jo elementai – subjektai, dalykas, būdas, vieta, terminas. Taip pat lyginamas nacionalinis ir tarptautinis minėtų elementų reglamentavimas, apžvelgiama Lietuvos teismų praktika, identifikuojami probleminiai nacionalinio reglamentavimo ir jo taikymo aspektai. Darbo pabaigoje pateikiamos apibendrinančios išvados, taip pat pasiūlymai ir rekomendacijos.

Summary

Principle of entire performance is especially important in obligation law, because most of disputes between persons namely rise concerning improper performance of obligations. Despite that this principle is just a little analyzed in doctrine though often applied in court practice. However courts do not analyze this principle precisely and draw incorrect conclusions.

In this study subject matter of the principle of the entire performance, its regulation and practice application problems are analyzed. In the first part of this study circumstances of above mentioned principle rise in the civil code are reviewed, its national and international regulation is discussed, conception and importance are revealed and comparison with the common law's principle of entire performance is presented. In the second part of this study relation between entire performance and two other principles of obligation law (duty to cooperate and substantial performance) is defined. In the third part of this study separate elements of the entire performance are analyzed. In this study also national and international regulation of these elements is compared, Lithuanian court practice are reviewed and the most problematical aspects of the national regulation and its practical application are revealed. Finally, in the end of the study conclusions are drawn, also suggestions and recommendations to the legislator and courts are proposed.